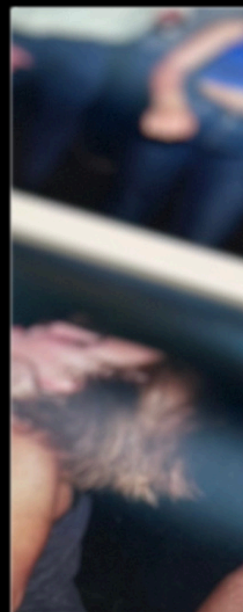
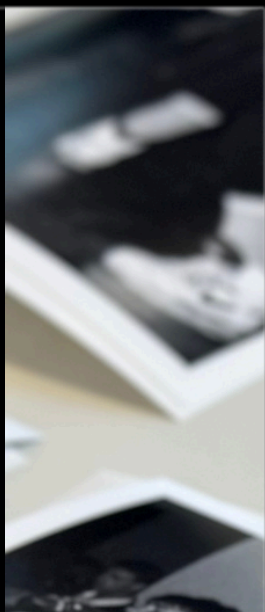

KADRO ISTORIJOŠ

Gabija Vilkaitytė, Ugnė Martinaitytė, Aira Radvilavičiūtė

14

15

14

15

Fotografijos savaitgalis '25. G. Vilkaitytės nuotr.

GRUODIS, 2025

„Niekas niekada nebuvo nuteistas už
įvykdytus nusikaltimus žmoniškumui.
Sovietų Sąjungos žlugimo apie tai pa-
buvo atvirai prabilta, tačiau Puti-
stalininė praeitis vėl šluojama.
Todėl manau, kad svarbu išgirti
už geležinės uždangos nuo mūsų
pasakojimus, galinčius padėti
nuvesti istoriją.“

Claudia Heinermann

“No one has ever been
crimes against huma-
committed. In Puti-
is again being
That is why
preserv-

...a correct
Claudia Heinermann

Claudia Heinermann *1967, Izerlonas, Vokietija) studijavo dailę
Enschede Meno ir dizaino akademijoje (AKI) ir dokumentinę
fotografiją Amsterdamo Fotografijos akademijoje. Dažniausiai ji
imasi ilgalaikių projektų apie buvusių ginkluotų konfliktų ir genocido
padarinius. Heinermann darbavosi Bosnijoje ir Hercegovinoje,
Rusijoje, Lietuvoje, Latvijoje, Estijoje, Vokietijoje, Belgijoje ir Ruandoje.
Ji labai plačiai eksponuoti parodose ir įtraukti į įvairias kolekcijas.
Dienos ji yra išleidusi šešis fotografijų rinkinius, tarp jų ir
tuosius Wolfskinder A Post-War Story (2015), Siberian Exiles
Siberian Exiles Part III - The story of Marju (2020) ir Siberian Exiles
Legacy of the Atomic Gulag (2022).

Claudia Heinermann (1967, Iserlohn, Germany) studied Fine Art
Enschede and Documentary Photography at the
Amsterdam. Her long-term documentary projects on
and genocide. Heinermann worked in Bosnia
Lithuania, Latvia, Estonia, Belgium, Germany
exhibited widely and included in various
has published six photography books,
Wolfskinder - A Post-War Story (2015),
Siberian Exiles Part III - The story of Marju
Siberian Exiles Part III - The story of Marju
Legacy of the Atomic Gulag (2022).

Semipalatininko kaimo poligonas

Laukelių poligonas
patvirtinti
Vilniaus
Sovietinio
Kulšovo
mokyklai, tech-
ninių adminis-
tracinių 30-40 tūkst.
žmonių įrengtas.
Nulius pa-
buvo an-
Aukšto bokštas
statant.
ad ir
Lusio
dėn-
nuo-
emas
ys.

IN

ZER

TURINYS

Fotografijos savaitgalis '25. U. Martinaitytės nuotr.

- 04 FOTOGRAFAS MARTYNAS AMBRAZAS APIE KRIMINALINIUS ĮVYKIUS KARJEROJE: STOVĖJAU SUSTINGĘS, KOL IŠGIRDAU FRAZĘ: „MARTYNAI, DIRBK“
- 08 FOTOGRAFIJA SKAITMENINIŲ IŠŠŪKIŲ AKIVAIZDOJE: DABAR YRA NORAS NE NUFOTOGRAFUOTI, BET ILIUSTRUOTI
- 12 SEIMO FOTOGRAFĖ O. POSAŠKOVA: „MES VISI ESAM ŽMONĖS“
- 18 „PAĖMĖ DĖL GROŽIO“: KĄ IŠ TIESŲ REIŠKIA BŪTI MOTERIMI FOTOŽURNALISTIKOJE?
- 22 TARP MURKIANČIŲ KAČIŲ IR ZVIMBIANČIŲ DRONŲ: KARO FOTOŽURNALISTO DARBO UŽKULSAI
- 26 DIRBTINIS INTELEKTAS FOTOGRAFIJOJE: IR PRIVALUMAS, IR GRĖSMĖ

Fotožurnalistas M. Ambrazas. A. Radvilavičiūtės nuotr.

AIRA RADVILAVIČIŪTĖ

FOTOGRAFAS MARTYNAS AMBRAZAS APIE KRIMINALINIUS ĮVYKIUS KARJEROJE: STOVĖJAU SUSTINGĘS, KOL IŠGIRDAU FRAZĘ: „MARTYNAI, DIRBK“

„Šiais laikais fotografavimas pasireiškia tik mygtuko paspaudimu“, – teigia spaudos fotografas Martynas Ambrazas. Jis savo karjerą pradėjo dar 1981-aisiais – analoginės fotografijos klestėjimo laikais: tada, kai kadras kainavo daug, reikalavo pasiruošimo ir užtrukdavo ne kelias sekundes. Ne vieną fotografijos apdovanojimą pelnęs M. Ambrazas – apie spaudos fotografo darbo kasdienybę ir dešimtojo dešimtmečio iššūkius, analoginės fotografijos atgimimą skaitmeniniame amžiuje ir kriminalinius įvykius karjeroje.

– 2014 metais viename interviu teigėte, kad kompiuteriai pakeitė chemiją ir viskas stojo į savo vietas. Nuo to praėjo jau daugiau nei dešimt metų – kaip manote dabar?

– Čia yra lygiai tas pats, kas poetams ar žurnalistams rašyti rašomąja mašinėle. Šiais laikais dažniausiai pirma parašai ir tik vėliau apmąstai, po to pataisai. Tais laikais reikėdavo pirma pagalvoti. Man atrodo, kad dabar rašyti yra lengviau, paprasčiau ir greičiau, nes gali ranka parašytą tekstą nuskenuoti, įkelti į atpažinimo programą, kuri perskaito ir tekstą išleidžia kaip parašytą kompiuteriu.

Su skaitmenine fotografija tas pats. Tuo metu, kai fotografijoje naudojome analogines technikas, viskas vykdavo labai lėtai ir būdavo labai brangu. Dabar gali sutaupyti pinigų ir laiko. Mėgstu juokauti, kad jeigu nori pažaisti poetą, rašantį eiles, turi žaisti su žąsies plunksna. Na, o fotografijoje juk tas pats, tik ne su plunksna, o analoginiais fotoaparatais.

– Jūs savo karjerą pradėjote analoginės fotografijos klestėjimo laikais. Papasakokite, kaip atrodė spaudos fotografo darbo diena?

Visų pirma, turėdavai nusipirkti juostelę, kuri kainuodavo dvidešimt litų. Kaip kažkas prognozavo, kad euras bus tas pats, kas litas, tai šiuo metu panašiai ir yra. Dabar viena juostelė kainuoja turbūt apie penkiolika eurų, o joje telpa trisdešimt šeši kadrai. Ryškinimas kainuodavo penkis litus, vėliau prie išlaidų dar prisidėdavo skenavimas ar nuotraukų spausdinimas.

Pavyzdžiui, už renginį su užsakovu susitardavome tam tikrą pinigų sumą. Tai galima sakyti, kad pusę pinigų išleisdavau juostai, ryškinimui, skenavimui ar spausdinimui. Tuo metu fotografijoje visos paslaugos kainuodavo labai daug.

– Pagal ką atrinkdavote vaizdus, kurie verti kadro, kai turėdavote labai ribotą jų skaičių?

– Kai šiais laikais atsidarai naujienų portalus, ten būna šimtai nuotraukų iš renginių. Fotografai atidirba ir viską „supila“ į portalą, o po to jau patys galime žiūrėti ir vertinti, ar mums patinka. Kai dirbi spaudoje, renginiams būna skirta viena ar dvi nuotraukos. Visų pirma, kai fotografuoji, jau turi mąstyti, kaip didelį renginį sutalpinti į vieną vaizdą. Žinoma, gali padaryti ir daugiau nuotraukų, bet vėliau vis tiek turėsi atrinkti dvi geriausias nuotraukas.

– Kaip jau užsiminėte, dabar portalų fotografai užfiksuoja šimtus nuotraukų ir tikriausiai į jas labai nesigilina. Kaip anuomet atrodydavo tobula nuotrauka?

– Na, tiesiog turėdavo būti labai geras vaizdas, kuris kalbėtų už save, o gerą nuotrauką kiekvienas suprasdavo skirtingai. Šiais laikais, ypač iš vakarėlių ar renginių, nuotraukų būna labai daug ir prie kai kurių labai žinomų žmonių dar parašo vardą ir pavardę, o prie kitų belieka tik renginio dalyviai.

Sakyčiau, kad visi nustojo galvoti. Juk anksčiau kiekvienas kadras „atsiliepdavo“ finansiškai, kiekvienas paspaudimas būdavo nuostolis. Tai prieš spausdamas visada galvodavai, ar verta. Vieną tokių „verta ar neverta“ istorijų turiu iš Sausio 13-osios. Tuo metu gyvenau Žvėryno mikrorajone ir išgirdau, kad kažkas sprogsta, tačiau man iki televizijos bokšto buvo toli, Seimas arčiau, tad pagriebęs fotoaparataž nuvažiavau ten. Vaikščiojau visą naktį ir nepaspaudžiau nei vieno kadro. Nors dabar man dėl to labai gaila, nes tie vaizdai buvo įdomūs, visgi aš laukiau, kol atvažiuos tankai. Juostoje turėjau trisdešimt šešis kadrus, todėl bijojau, kad prifotografavęs žmonių, vėliau nebeturėsiu vietos juostoje svarbesniems kadrams. Taip ir grįžau namo neturėdamas nei vieno kadro.

– Kokie santykiai tais laikais vyrojo tarp spaudos fotografų?

– Tarp mūsų buvo ne konkurencija, o draugystė. Kai dirbi spaudoje, tavo kolegos yra ne žurnalistai, kurie sėdi redakcijoje, nes ten beveik nebūni, o fotografai. Tarp mūsų būdavo labai draugiška atmosfera. Turėdavome tokį pasakymą „atsikirpti kadra“, nes įvykdavo įvairių situacijų – blogai išryškini, pavėluoji, nespėji, kažką netinkamai paspaudi. Kadangi tokios situacijos galėjo ištikti bet kurį fotografaž, visi labai geranoriškai vienas kitam padėdavome. Labai gerai atsime nu tokias situacijas – paprašius kadro net susidarydavo eilė fotografų, kurie siūlydavosi juo pasidalinti. Visi suprasdavo, kad patiems tos „pirmos pagalbos“ gali bet kada prireikti, tai greičiau tuos kadrus atiduodavai kolegai, nei pats panaudodavai.

– Šiais laikais pastebime didelį analoginės fotografijos atgimimą. Daug žmonių, ypač jaunimo, gręžiasi į lėtąją fotografiją. Kaip Jūs vertinate šį reiškinį?

– Vyresniems žmonėms yra nostalgija, todėl ir sugrįžta – toks noras ir man kartais atsiranda. Įsigijau fotoaparataž, apie kurį svajojau dar tais laikais, kai jis buvo man visiškai „neįkandamas“. Važiavau net du kartus į Maskvą, kur buvo vadinamasis komisas ir ten pardavinėdavo daug užsienietiškos fototechnikos. Tai vienąkart važiavau į „žvalgybą“, o kitąkart jau turėdamas pinigų, bet nebuvo to, ko man reikėjo. Dabar, kai atėjo skaitmeninių fotoaparataž era, visi pradėjo juostinius fotoaparatus pardavinėti juokingomis kainomis. O aš – nusipirkau, nufotografavau dvi juostas ir stovi, dulkes renka.

Kalbant apie jaunimą, jiems turbūt atrodo, kad tai yra „kieta“. Juk mobiliuoju telefonu gali nusifotografuoti kiek nori, o čia yra kažkas išskirtinio. Man gal juokingiausia ir keisčiausia tai, kad jaunimas juostiniu aparatu tik paspaudžia mygtuką ir tuo viskas pasibaigia. Jie juostaž atiduoda išryškinti į atitinkamas įmones ir atsiima jau nuskenuotus skaitmeninius failus. Tačiau juostinių aparataž esmė yra visai ne tai. Jeigu pats ryškini, spausdini, tada jau gali tą popierinę nuotrauką nuskenuoti ir viešinti. Šiais laikais fotografavimas pasireiškia tik mygtuko paspaudimu, o tikroje analoginėje fotografijoje tai prilygdavo ilgam ir įdomiam procesui. Gerai ir kokybiškai išryškintai juostai reikėdavo kone pasitelkti burtus, nes tų ryškinimo receptų kiekvienas turėjo milijonus ir savo mylimus. Ne taip, kad kažko įsipylei ir viskas išėjo. Dėl gero kadro turėdavai dirbti.

– Šiuolaikinės žiniasklaidos tikslas yra pranešti naujienas kuo greičiau. O kaip buvo tais laikais, pavyzdžiui, dėl nuotraukų?

– Sakytiau, kad žiniasklaida dabar yra momentinė. Kai vyksta spaudos konferencijos, jos dar būna nepasibaigusios, o nuotraukas jau matome portaluose. Ar krepšinio varžybos, kurios dar tik prasideda, o jau turime nuotraukas. Tais laikais laikraščiai skaitytojus pasiekdavo kitą dieną. Nufotografavai šiandien, bet laikraštis bus rytoj ryte, o į spaustuvę juos išveždavo vakarais ar naktimis, dažniausiai apie dvyliką nakties. Taigi turėdavai laiko iki nakties.

– Turėdavote kriterijus, kurie renginiai verti juostos?

– Čia jau kaip pasakydavo laikraščio valdžia, savo iniciatyva niekur nevaikščiodavome, visur eidavome pagal nukreipimą.

– O turėjote situacijų, kai Jums kadras atrodė svarbus, o redakcijai ne?

– Aš paprastai nesikišdavau į tuos reikalus ir dažniausiai nuomonės sutapdavo. Kovodavome tais atvejais, kai norėdavosi ne vienos nuotraukos, o daugiau. Jeigu vykdavo vizualiai įspūdingas renginys, reikėdavo prašyti, o tada prasidėdavo kova su žurnalistais. Daugiau nuotraukų reikėdavo mažiau tekstų.

– Kaip būdavo su kriminaliniais įvykiais, kai nuotraukos žiniasklaidoje nebuvo taip ribojamos? Papasakokite apie vieną iš Jūsų darbo dienų – rytą, kai buvo nužudytas žurnalistas Vitas Lingys.

– Veiksmas vyko tokiais laikais, kad aš atėjau į darbą ir man sako „važiuojam“. Mane nuvežė į įvykio vietą. Mes ten vykome su tuometiniu „Respublikos“ redaktoriaus pavaduotoju Rytu Stasieliu. Išlipome iš automobilio ir pamatėme Vitą Lingį gulintį kraujo klane prie savo automobilio. Man tai buvo vienas pirmųjų kriminalinių ir tokių sukrečiančių įvykių. Stovėjau sustingęs, kol išgirdau Ryto žodžius: „Martynai, dirbk“. Pabudau ir pradėjau fotografuoti. Tada supratau, kad kai stovi ir savo akimis žiūri į panašius įvykius, pasidaro labai baisu, bet kai į tai žvelgi per fotoaparato objektyvą, streso tiek nebūna.

– Tai galima sakyti, kad to meto spaudos fotografo darbas buvo labai ekstremalus?

– Būdavo visko. Vykdavo ir tokių baisių dalykų, kai patys nusikaltėliai susisprogdindavo. Jeigu likdavo gyvi, juos nuveždavo į ligoninę, o mus siųsdavo nufotografuoti juos gulinčius lovose. Ligoninės tuo metu irgi keistai funkcionuodavo. Nežinau, kaip dabar, bet tada atsitiktiniams žmonėms įeiti į bet kurią ligoninę ar palatą nebuvo draudžiama. Būdavo, kad nusiunčia į ligoninę, kur nuėjęs pamatai, kad prie durų stovi, sakykime, apsauginiai, kurie saugodavo tuos nusikaltėlius, kad niekas neateitų „užbaigti“ darbo. Tada į palatą jau tikrai nosies nekiši.

– Tai turbūt ir Lukiškių kalėjime ne kartą apsilankėte?

– Gal šimtą kartų – pati mylimiausia vieta (juokiasi). Ne kartą mačiau ir kaip Henriką Daktarą areštuotą pro mane praveda.

Dabar tiksliai neatsimenu vieno veikėjo, kuris buvo nuteistas iki gyvos galvos. Jis nužudė savo žmoną, kurios kūno dalis raugino ir valgė.

Rytas, kai buvo nužudytas žurnalistas V. Lingys. ELTA archyvo nuotr.

jo kamerą, kai tuo metu jis skaitė knygą „Ana Karenina“. Dažniausiai į tokias vietas kaip kalėjimas eidavome dviese su žurnalistu, nes eiti po vieną nebūdavo prasmės. Kalbant apie tai, ar būdavo baisu lankytis tokiose vietose, galiu sakyti – ne. Didžioji dalis mano darbo tuo metu buvo įvairių kriminalinių situacijų fotografavimas.

Būdavo ne tik tai. Tekdavo apsilankyti ir koncertuose, po koncertų vakarėliuose, įvairiose naktinėse linksmybėse. Netgi atsimeinu vieną situaciją, kai dirbau žurnale „Veidas“. Sugalvojau sukurti fotoseriją apie naktinį Vilniaus gyvenimą, naktinius klubus, barus. Būdavo tokių vietų, kur rinkdavosi tik mafija. Tokiose vietose nuolat kažkieno santykių aiškinimasis pasibaigdavo peiliais ir mirtimi. Mane nusiuntė fotografuoti į vieną iš tokių vietų, netgi pasamdė apsauginį, kas irgi paliko didelį įspūdį. Puikiai pamenu, kad ten fotografuoti buvo šimtą kartų lengviau nei prabangiose elito susibūrimo vietose. Elitui labai nepatikdavo, kad juos fotografuoja, o nusikaltėliams tai teikdavo didelį džiaugsmą. O tas apsauginis, kurį man pasamdė, buvo visiškai nereikalingas, nes ten tikrai jaučiausi kaip „savas“, jie visi labai noriai fotografavosi.

FOTOGRAFIJA SKAITMENINIŲ IŠŠŪKIŲ AKIVAIZDOJE: DABAR YRA NORAS NE NUFOTOGRAFUOTI, BET ILIUSTRUOTI

VDA Fotografijos ir medijos meno laboratorijos vedėjas G. Kavoliūnas. A. Radvilavičiūtės nuotr.

„Aštuoniasdešimt procentų nuotraukų, kurias matome internete, būtų galima išmesti“, – teigia fotomenininkė Lilija Valatkienė, komentuodama išmaniųjų telefonų poveikį fotografijos laukui. Kalbintų profesionalų teigimu, atsiradusi galimybė kone kiekvienam tapti fotografu suprimityvino fotografijos procesą ir iškreipė kokybiškos nuotraukos sampratą visuomenėje.

Didžiausius fotoaparatus gamintojus, tokius kaip „Canon“, „Nikon“, „Sony“, „Fujifilm“ ir kt., jungiančios Japonijos asociacijos CIPA duomenimis, 1990 m. analoginės fotografijos klestėjimo laikais pasauliniu mastu išsiųsta apie 28,525 mln. analoginių juostinių fotoaparatus siuntų. 2002 m., pamažu ėmus dominuoti skaitmeniniams fotoaparatus, šis skaičius krito iki 23,660 mln., o tuo metu skaitmeninių fotoaparatus rinka šoktelėjo iki 24,551 mln. 2008 m., visiškai iš rinkos išstūmus analogines fotografijos priemones, skaitmeninių fotoaparatus skaičiai pasiekė 119,757 mln. siuntų. Visgi tai nesitęsė ilgai – dėl išmaniųjų telefonų rinkos plėtros nuo 2010 m. skaitmeninių fotoaparatus pardavimo apimtys ėmė po truputį trauktis, o 2024 m. tokių fotoaparatus siuntų skaičius tesiekė tik 8,490 mln.

Apie išmaniųjų telefonų poveikį fotografijai ir fotografo darbo principams – šios srities profesionalai.

Fotografija vertinama primityviau

Skaitmeninėms technologijoms žengiant į priekį, keičiasi ne tik fotografijos proceso principai, bet ir profesijos vertinimas visuomenėje. Fotografijos istorikė Margarita Matulytė, komentuodama skaitmeninių technologijų įtaką fotografijos laukui, išskyrė, kad pokyčius reikėtų traktuoti kaip techninių galimybių plėtrą, turinčią įtakos tiek žmonių mentalitetui, tiek meno laukui. Jos vertinimu, tobulėjanti technologijos ne tik išplečia fotografavimo galimybes profesionalams, bet ir kiekvienam mėgėjui suteikia šansą pildyti savo asmeninį vaizdo archyvą. „Vieni vizualinius dienoraščius pildo gana tikslingai ir prasmingai kolekcionuodami, rūšiuodami, sistemindami tam tikras chronologijas, kiti juos laiko išoriniuose kietuosiuose diskuose ar kompiuteriuose, bet vienaip ar kitaip kaupia savo gyvenimo archyvą“, – fotografijos skaitmenizavimo privalumus komentavo istorikė.

Kaip išskyrė M. Matulytė, anksčiau prie fotografijos prisiliesdavo tik nedidelė visuomenės dalis, todėl fotografijos principus gerai išmanydavo tik profesionalai. Jos teigimu, šiandien situacija priešinga – prie fotografijos neprisiliečia turbūt tik vienas procentas visuomenės. „Kai kurie ieško fotografijos edukacijos, kiti fotografuoja labai intuityviai. Atsiranda gana primityvus fotografijos vertinimas – ar man ši nuotrauka graži, ar joje atrodo patraukliai, o tokių nuotraukų tvaną matome įvairiuose socialiniuose tinkluose“, – komentavo M. Matulytė.

Lietuvos spaudos fotografų klubo narys Tadas Kazakevičius, komentuodamas kintantį visuomenės požiūrį į fotografiją pridūrė, kad išmanieji telefonai prisidėjo prie fotografijos veiksmo suprimityvinimo. „Jie supaprastino fotografijos pasiekiamumą ir suprimityvino jų darymą. Viena vertus, žmonėms kur kas lengviau susikurti atsiminimus, kita vertus, jie praranda simboliškumą, nes niekas nebespausdina fotografijų ir neatlieka jų atrankos“, – detalizavo jis. Dokumentinės ir portretinės fotografijos profesionalas pridūrė, kad anksčiau juostinės fotografavimo priemonės priversdavo žmones pamąstyti, todėl nuotraukos natūraliai būdavo labiau „išfiltruotos“. „Gyvename fotografinio pertekliaus laikais, už kurį turime dėkoti skaitmeniniam pasauliui. Anksčiau žmogus turėjo mokėti valdyti fotoaparata, kad išgautų vaizdą“.

„Gyvename fotografinio pertekliaus laikais, už kurį turime dėkoti skaitmeniniam pasauliui. Anksčiau žmogus turėjo mokėti valdyti fotoaparata, kad išgautų vaizdą“,

– Margarita Matulytė

O štai Vilniaus dailės akademijos Fotografijos ir medijos meno laboratorijos vedėjo Ginto Kavoliūno teigimu, išmanieji telefonai fotografiją padarė pigesnę, greitesnę, lengviau prieinamą, o pats dėmesys jai sumažėjo – šiais laikais yra noras ne nufotografuoti, bet iliustruoti vaizdą, o atsiradę skaitmeniniai sprendimai palaipsniui keičia ir fotografų veiklos modelius.

„Manau, kad tų, kurie dar tik mokosi būti fotografais – menininkais ar taikomaisiais fotografais, kurie dirbs su renginiais ar produktų fotografavimu, veiklos modelis tikrai keisis. Jau dabar turime ne tik mobiliuosius telefonus, bet ir dirbtinį intelektą, kuris gali puikiai papildyti ankstesnius fotografų darbus keliais mygtukų paspaudimais“, – skaitmeninių technologijų poveikį fotografo darbui detalizavo G. Kavoliūnas.

Ekspertams pritarė ir fotomenininkė L. Valatkienė teigdama, kad masinis fotografavimas silpnina visuomenės supratimą apie kokybišką ir autentišką vaizdą. Jos manymu, nuotraukos kokybę nulemia ne tik techniškas nufotografavimas, bet ir kokybiškas vaizdo perteikimas, ko šiais laikais itin pasigendama. Fotomenininkės teigimu, šiuolaikiniai išmanieji telefonai ištrynė fotografijos originalumo principą. „Kalbant apie tą fotografuojančią masę, aštuoniasdešimt procentų nuotraukų, kurias matome internete, būtų galima išmesti, nes jos tinkamos nebent asmeniniam naudojimui. Dabar telefonai leidžia vieną vaizdą nufotografuoti keliasdešimt kartų, todėl nebeturime nuotraukų atrankos. Matome visišką atsipūtimą ir netaupymą, nemokėjimą įžvelgti vaizdo – juk neverta net fotografuoti to medžio ar vyksmo, kai kartojasi tas pats“, – komentavo L. Valatkienė.

Fotografijos istorikė M. Matulytė. G. Vilkaitytės nuotr.

Skaitmeninių technologijų nauda fotografijai

Lietuvos spaudos fotografų klubo narys Andrius Repšys pridūrė, kad naujosios technologijos iš esmės pakeitė fotografijos prieinamumą – jo manymu, šiandien visi tapo fotografais, kas analoginės fotografijos klestėjimo laikais buvo neįmanoma. „Jeigu nori fotografuoti analoginėmis technikomis, tau reikia žinių ir įgūdžių, o telefonu pakanka paspausti mygtuką, kuriuo rezultatas kartais būna geresnis nei analoginis. Norint tą patį vaizdą užfiksuoti juostine kamera, reikėtų nustatyti daugybę šviesų ir kitų parametrų“, – aiškino jis.

Vis dėlto, A. Repšio vertinimu, skaitmeninių technologijų paskatintas paprastumas žmones priverčia kūrybiškiau pažvelgti į fotografiją. „Atsiranda daugiau netikėtų nuotraukų, kurių paprasčiausiai nebūtų, jeigu turėtume tik analoginę fotografiją, o tai skatina žmones ieškoti kūrybiškumo. Kadangi dabar yra milijardai telefonu užfiksuotų nuotraukų socialiniuose tinkluose, žmonės nori padaryti geriau, nei prieš tai buvusios nuotraukos. Tai kažkiek prisideda prie mokymo, bet visiems pradėjus fotografuoti, žmonės pradėjo ilgėtis analoginės fotografijos, kuri pasižymi netikėtumo momentu“, – teigė A. Repšys.

Lietuvos spaudos fotografų klubo narys A. Repšys. R. Danisevičiaus nuotr.

„<...> Žmonės nori padaryti geriau, nei prieš tai buvusios nuotraukos. Tai kažkiek prisideda prie mokymo, bet visiems pradėjus fotografuoti, žmonės pradėjo ilgėtis analoginės fotografijos, kuri pasižymi netikėtumo momentu“,

– Andrius Repšys

Tobulėjantys skaitmeniniai sprendimai fotografijoje pasižymi ne tik neigiama įtaka. Komentuodama fotografijos skaitmenizavimo privalumus, M. Matulytė išskyrė, kad profesionalams tai leidžia dirbti greičiau ir tikslingiau. „Paprastas dokumentavimas niekaip nesikerta su profesionaliais laukais, pavyzdžiui, spaudos ar meno fotografija. Fotoreporteriai jau seniai įvaldę skaitmeną dėl poreikio greičiui – jie turi ne tik greitai nufotografuoti, bet greitai atrinkti medžiagą ir ją persiųsti“, – aiškino fotografijos istorikė. Kaip pabrėžė M. Matulytė, fotografijos profesionalų laukas supranta, kas yra aktualu jiems, kaip spaudos žurnalistams, atsirado informacinis siekis perteikti tiksliai, konkrečiai, kokybišką vizualinę informaciją.

Komentuodamas technologinės pažangos įtaką fotografo darbui, T. Kazakevičius teigė, kad technologiniai sprendimai darbą palengvina kritiškiems ir profesionaliems fotografams. „Gali išlikti ramesnis, kad nenuitiko taip, kad fotografijos dėl techninių kliūčių nepadarėte, ji neišėjo ar panašiai. Kita vertus, procesas sunkesnis, kadangi daug daugiau pasirinkimo pereina į redaktoriaus pareigas – taip kūryba dažnai persikelia iš fotografo pareigų į redaktoriaus“, – kūrybos proceso pokyčius detalizavo dokumentinės ir estetinės fotografijos profesionalas.

Skaitmeniniame amžiuje atgimsta senoji technika

G. Kavoliūno teigimu, tendenciją atsigręžti į lėtuosius fotografijos būdus skatina nežinomybės ir ilgesnio proceso troškimas. „Jeigu mes fotografuojame paprastu juostiniu fotoaparatu, tai jau yra dalis nežinomybės ir mąstymo. Visų pirma, neturi skystų kristalų ekranėlio, todėl negali patikrinti, kas išejo. Antra, prieš fotografuodamas turi daugiau galvoti, mąstyti ir tikėtis, kad iš to vaizdo išvis kažkas išeis“, – analoginės fotografijos populiarėjimą komentavo ekspertas.

Jam antrino ir T. Kazakevičius, teigdamas, kad lėtųjų fotografijos būdų atgimimą lemia keli aspektai. „Netikėtumas, nes mums kartais malonu nežinoti rezultato ir likti nustebintiems, taip pat išlieka laukimo faktorius, jaudulys, o ir estetiškas vaizdas neretai priklauso nuo naudojamos technikos. Tiesa, analoginė fotografija egzistuoja ir kaip analoginio spaudo, eksperimentų ar meno forma – šiuo atveju tai tampa išraiškos forma, panašiai kaip tapyba ar skulptūra“, – aiškino profesionalas.

*VDA Fotografijos ir medijos meno laboratorijos vedėjas G. Kavoliūnas.
A. Radvilavičiūtės nuotr.*

Komentuodamas analoginės fotografijos populiarėjimo tendencijas, A. Repšys išskyrė, kad šios technikos reikalauja kitokio pasirengimo. „Reikia turėti įgūdžių ir suprasti, kaip, pavyzdžiui, suvesti ryškumą, taip pat analoginėms technikoms aktualu tai, kad ten daug kas tampa normalu. Jeigu nufotografavus juostiniu fotoaparatu kažkas yra neryšku, viskas yra normalu, nes tai – nespaltota juostelė. Fotografuojant tokiu būdu automatiškai kai kuriems atsiranda tam tikras meniškumas, nors realiai taip nėra. Tai, sakyčiau, tampa daug paprasčiau sukurti meną“, – aiškino jis.

A. Repšio teigimu, išskirtinis analoginės fotografijos procesas ir patraukia žmones išbandyti lėtuosius fotografijos būdus. „Žmonėms įdomu kažką veikti. Skaitmeniniu būdu nufotografuoti ir sėdi dirbti prie kompiuterio, kol nuo visų ekranų pradeda akys varvėti. Čia yra tiesiog įdomus procesas: nufotografuoti, ryškinti, po to žiūri, ar kažkas pavyko, jei pavyko, didelis džiaugsmas. Tai toks, tarkime, žaidimas, truputį kitokia kūryba, o tos nuotraukos atrodo gilesnės, kas ypatingai dabartiniam jaunimui yra nauja, todėl ir įdomu“, – lėtųjų fotografijos būdų atgimimo priežastis analizavo A. Repšys.

Kalbintų profesionalų nuomonė apie skaitmeninių technologijų poveikį fotografijai – panaši. Išmaniųjų telefonų atsiradimas fotografiją padarė pigesnę, greitesnę, lengviau pasiekiamą ir paprastesnę, o profesionalams atvėrė galimybes dirbti greičiau ir be techninių kliūčių baimės. Vis dėlto nuotraukų perteklius internete primityvina fotografijos kokybės sampratą šiuolaikinėje visuomenėje, o natūralus akimirkų filtras sparčiai nyksta.

UGNĖ MARTINAITYTĖ

SEIMO FOTOGRAFĖ OLGA POSAŠKOVA: „MES VISI ESAM ŽMONĖS“

Dvidešimt dvejus metus Olga Posaškova vaikšto tais pačiais koridoriais kaip ir Lietuvos politikos elitas. Seimo fotografe dirbanti moteris tapo tylia Lietuvos politinės istorijos metraštininke, kuri svarbių įvykių akivaizdoje stengiasi išlikti nematoma stebėtoja. Dėl gero kadro ji pasirengusi prasiveržti pro apsaugą, paprašyti politikų pakartoti rankų paspaudimą ir net pamesti batelį. Apie darbo ritmą, didžiausius iššūkius ir netikėtas situacijas kalbamės su parlamento fotografe O. Posaškova.

*Seimo fotografe O. Posaškova su svarbiausiais darbo įrankiais – fotoaparatais.
Ugnės Martinaitytės nuotr.*

– Kaip tapote Seimo fotografe?

– Dirbau žurnale „Veidas“. Vienas iš kolegų Gediminas Žilinskas, kuris dabar labai gražiai prašmatnias merginas fotografuoja, pasakė, kad Seime ieško fotografų. Paklausė, ar aš norėčiau. Parlamento fotografo pozicija nebuvo labai viliojanti jaunimui, nes atrodo nuobodesnis darbas. Žurnale jau buvo šiokia tokia krizė, tai sutikau.

– Kaip atrodo Jūsų darbo diena?

– Šiandien manęs laukia aštuoni fotografavimai. Kiekvieną dieną jų būna apie dešimt. Tiesa, prieš, man atrodo, dvidešimt dvejus metus, kai pradėjau dirbti Seime, aš buvau tik viena fotografė. Fotografija yra nemirtinga, todėl darbų vis daugėja. Po kokių dešimt metų šiaip ne taip priėmė pagalbininką, tai dabar esam trise. Jei kuris nors išeina atostogų, tai drabužiai būna prakaituoti, bet man toks darbo tempas tinka ir patinka.

– Ar jaučiatės labiau stebėtoja, ar dalyvė to, kas vyksta Seime?

– Psichologiškai įsitrauki, nes reaguoji, kai pažįsti žmones asmeniškai. Tai truputį trukdydavo objektyviai priimti informaciją. Dabar su patirtim jau to nebėra. Aš stengiuosi būti tik stebėtoja, nes, pagal mano reportažinės fotografijos principus, geriausia, kai tavęs nėra. Tu esi, fotografuoj, bet tavęs, kaip dalyvio, nėra. Aš galiu pasakyti, kad man netinka šildymo mokesčiai arba mokesčiai už darželį, bet tik privačioje erdvėje, bet stengiuosi tokių privatumų neturėti, nes nenoriu. Dalyvauju tik iš šono.

– Kas Jums svarbiausia būnant Seimo fotografe?

– Man svarbiausia, kad nuotraukoje būtų taip, kaip buvo. Jeigu patalpoje buvo tamsu, nuotraukoje irgi turėtų būti tamsu. Tai sunkioji dalis, nes techniškai tai gali nepavykti, nes naudoji blykštę ir kitas priemones. Jeigu žmonės buvo pikti, tai jie ir turėtų atrodyti pikti. Žmogus nemėgsta matyti savęs pikto, tai gaudai tuos kadrus, kur jis nusišypso.

Kažkada diskutavome su fotografu Kęstučiu Vanagu. Jis sakė, kad mes, šios sferos fotografai, nejučiomis tampam istorijos metraštininkais. Dirbdama Seimo fotografe tampu istorijos liudytoja. Būtų gražu iš mano pusės jos neklastoti.

*Fotografė O. Posaškova prie savo kabineto Seime.
Ugnės Martinaitytės nuotr.*

– Kokius svarbiausius Lietuvos politinius įvykius esate užfiksavusi?

– Man padarė įspūdį, kai Seimo fotografės darbo pradžioje fotografavau visus susirinkusius Lietuvos prezidentus. Dar buvęs Prezidentas Valdas Adamkus buvo guvus. Taip pat Algirdas Brazauskas bei tuometinė Prezidentė Dalia Grybauskaitė. Jie susirinkdavo palaukti vėliavų pakėlimo ceremonijos. Kai prieš dešimt metų papuoliau tarp visų mūsų šalies prezidentų, tai buvo malonumas. Greitai juos įamžinau, nes nelabai jie norėjo fotografuotis. Ta salė buvo kaip poilsio erdvė.

Buvo labai įdomių įvykių, bet aš tikrai turiu problemų su atmintimi. Man reikia pamatyti savo nuotraukas, kad aš atsiminčiau jas. Vakar žiūrėjau 2021 metų nuotraukas ir man jos labai patiko. Tuo metu, kai fotografuoji, visos nuotraukos atrodo neįdomios, o po keleto metų smagu pasižiūrėti įamžintas akimirkas. Dabar man atrodo, kad nieko įdomaus ir išskirtinio neįvyko.

– Koks Jums asmeniškai įsimintiniausias įvykis?

– Vieną kartą mane sumaisė su tuometine Seimo pirmininke Viktorija Čmilyte-Nielsen. Atvažiavau į susitikimą anksčiau nei ji. Prie manęs priėjo žurnalistas, itin svetingai pasitiko ir pradėjo fotografuoti. Aš niekada nebuvo susimąsčiusi, kad mes truputį panašios. V. Čmilytė-Nielsen irgi tamsių plaukų, tačiau ji labai aukšta. Man buvo smagu, kad mane supainiojo su Seimo pirmininke.

Taip pat prisimenu, kai atėjau į darbą su tokiais šlepetės tipo bateliais su kulniuku. Dažnai bėgu tokiais laiptais, kad padaryčiau gerą kadrą. Tai aišku, kad nulėkė tas batelis fotografavimo metu. Tada supratau, kad reikia puošti, bet patogiai. Daugiau tokios avalynės nenešiojau. Tokių juokingų įvykių pasitaiko visiems, kai neturi patirties.

– Kaip turi atrodyti Seimo fotografo apranga darbo metu?

– Yra aprangos kodas, kurio turi paisyti. Žinoma, jeigu nori, gali su prašmatniais kostiumėliais vaikščioti. Algos nelabai užtekty, bet, jeigu labai norėčiau, galėčiau. Tam nėra reikalo, nes darbe turi būti tvarkingai ir patogiai apsirengęs. Džinsai yra nepageidaujami, nes tai rodo nepagarbą kitiems. Kai apsirengi per daug prašmatniai ir ant kaklo pasikabini briliantus, smagu, kad turi pinigų. Man trukdo tie briliantai, todėl aš jų ir neturiu, bet santūriai puošti man patinka.

– Dirbdama Seimo fotografe Jūs daug laiko praleidote su buvusia Seimo pirmininke Viktorija Čmilyte-Nielsen. Kaip Jums sekėsi dirbti su ja?

– Man buvo įdomu su ja dirbti, nes ji labai aktyvi, daug keliavo. Dirbdama su ja aš irgi daug ką pamaciau ir pažinau daug užsienio šalių. Amerikoje man buvo sunku su ja dirbti, nes ji mėgsta vaikščioti pėsiomis. Prisimenu, kai supainiojom adresus, ji pasakė, kad į kitą vietą nori eiti pėsiomis. Keletą kvartalų aš su savo trumpomis kojytėmis stengiausi ją pavyti. Apsauga irgi bėgo jai iš paskos. Ji labai greitai vaikšto. Tos pačios išvykos metu planavome aplankyti Donaldo Trampo „Trump Tower“, bet aš užmigau. Jau buvau pavargusi nuo intensyvios dienotvarkės, bet nieko tokio. Reiškia, kad reikės dar kitą kartą ten nuvažiuoti (nusišypsojo).

Akimirka iš Jungtinės Karalystės Bendruomenių rūmuose vykusio Viktorijos Čmilytės-Nielsen susitikimo su Bendruomenių Rūmų pirmininku Lindsiu Hoilu.

O. Posaškovos nuotr.

„Dabar mane pradėjo žavėti žmonių metamorfozės. Seimas yra vieta, kuri tikrai atskleidžia žmonių savybes. Dažniausiai jos būna ne iš gerosios pusės“,

– Olga Posaškova

– Kuo šis darbas Jus žavi?

– Man patinka fotografuoti. Aš turiu tam tikras sąlygas ir įrankius, su kuriais privalau padaryti gerą nuotrauką. Iš karto pamatęs kažkokį įvykį tą pačią minutę turi nuspręsti, kaip turi būti atlikta užduotis, kad nuotrauka būtų kokybiška. Seime man paprasčiau, nes aš čia jau šimtąjį kartą, bet, kai papuolu į kitą vietą, turiu greitai susiorientuoti. Tas mane labai žavi.

Dabar mane pradėjo žavėti žmonių metamorfozės. Seimas yra vieta, kuri tikrai atskleidžia žmonių savybes. Dažniausiai jos būna ne iš gerosios pusės. Įsivaizduoju, kad ir aš būčiau tokia pati iš to, ką aš matau. Mano išvada tokia, kad mes visi esam žmonės. Galimai mes visi, papuolę į aukštesnes pareigas, maždaug metus būtume orūs, o paskui prarastume žmogiškąjį faktorių, bet viskas suktųsi aplink mus.

– Tai Seimo nariai ateina į darbą su savotiškomis kaukėmis?

– Taip, bet aš į darbą irgi ateinu su tam tikromis kaukėmis. Mes visi turbūt žaidžiame. Darbe užsidedi vieną kaukę, namie – kitą. Čia kalbu ne su neigiamu prieskoniu. Politikoje tikrai turi būti atsparesnis ir jautrumams ir įžeidimams. Į verkiančios močiutės, kuriai neužtenka pinigų, vaizdą politikas neturėtų reaguoti taip smarkiai. Pamatęs tą močiutę jis turėtų mąstyti, kaip išspręsti tą problemą, o ne žiūrėti per daug emocionaliai, nes tada negerai pačiam žmogui. Manau, kad turi būti su stora oda tam, kad racionaliai galėtum daryti gerus darbus.

– Kas Jums svarbiausia būnant Seimo fotografe?

– Šiandien manęs laukia aštuoni fotografavimai. Kiekvieną dieną jų būna apie dešimt.

Tiesa, prieš, man atrodo, dvidešimt dvejus metus, kai pradėjau dirbti Seime, aš buvau tik viena fotografė. Fotografija yra nemirtinga, todėl darbų vis daugėja. Po kokių dešimt metų šiaip ne taip priėmė pagalbininką, tai dabar esam trise. Jei kuris nors išeina atostogų, tai drabužiai būna prakaituoti, bet man toks darbo tempas tinka ir patinka.

– Su kokiais iššūkiais susiduriate būdama Seimo fotografe?

– Aš niekada nespėdavau nufotografuoti tuometinio Seimo pirmininko Arūno Valinsko rankos paspaudimo, nes jis toks greitas. Prisimenu, kai į Vilnių atvyko, man atrodo, Turkmėnijos Prezidentas. Žmonės iš tos šalies labai konservatyvūs ir mėgstantys visokias ceremonijas. Gyvenime būna greitas ir lėtas žmogus. Puikiai atsimenu tą vaizdą, kai Prezidentas paėmė A. Valinsko ranką, o jis jau pasisveikino ir nori trauktis. Kai fotografavau, buvo labai juokinga. Tai viena iš nedaugelio nuotraukų, kurioje matosi, kaip jis sveikinasi.

Labai dažnai būna neplanuotų fotografavimų, bet čia tokia darbinė košė, kai mes neturime pagarbos vienas kitam ir nepranešame iš anksciau. Būna, kai fotografuoji ir staiga neįsijungia šviesa salėje, o ten reikia padaryti bendrą visų dalyvių nuotrauką. Tai yra košmaras. Tada vartaisi kaip tiktai gali. Kadangi ilgai čia dirbu, tai daug iššūkių jau pamiršau.

– Kaip užtikrinate objektyvumą fotografuodama skirtingų politinių pažiūrų asmenis?

– Čia sunkioji dalis (atsidūsta). Fotografams, kurie jau ilgiau dirba, tai labai aiškus triukas. Stovi dvi skirtingų partijų politinės figūros.

Kai tik jos nususuka viena nuo kitos, netgi pabendrauti su šalia esančiais žmonėmis, tu puft ir nufotografuoji. Iš patirties žinau, kad šone esančių žmonių, su kuriais jie bendrauja, nėra, bet kadre yra dvi politinės poros, nususukusios viena nuo kitos. Tai yra labai sėkminga nuotrauka, kurią politiškai galima apibūdinti, kad dvi partijos neis į koaliciją. Tada jie abu atsisuka, glėbėsčiuojasi, o tu jau nufotografuoji. Arba fotografuoji, kad jie susijungia.

– Ar yra buvę situacijų, kai asmeninės politinės pažiūros galėjo paveikti Jūsų daromą kadra?

– Aš spaudžiu mygtuką, o paskui atrinkinėju kadrus. Kai kurių žmonių aš galiu nufotografuoti. Asmeninės politinės pažiūros tikrai veikia. Jeigu tau patinkantys politikai negražiai išėjo, atrenki geresnes jų nuotraukas. Aš pastebiu, kad aš fotografuoju ir net nežiūriu, ką fotografuoju, jeigu mano vidinis objektyvumas „lipa“ į subjektyvumą. Tai nėra gerai, bet aš tikriausiai pavargau. Pradžioje fotografuoju, o po to jau nebežiūriu į fiksuojamą kadrą. Nususuku į šoną, bet dar spaudžiu mygtuką. Vis tiek bandau žiūrėti objektyviai, sveikinuosi su visais, nors po to pagalvoju, kad nereikėjo.

– Kaip manote, ar įmanoma visiškai objektyvi fotografija?

– Objektyvumas niekada nebus grynas, nes mano rakursai, mano matymai, mano skirtingi priėjimai prie žmogaus tiesiogine prasme yra mano. Kito fotografo bus kitas, o žmonių nuotraukų skaitymas irgi yra subjektyvus su kažkokiu bandymu būti objektyviems. Net jei kalbėtume apie fotografuojančius robotus. Jie objektyviai nufotografavo, bet kaip žiūrovas priims tą informaciją, tai nebus objektyvu. Gal šiuo atveju būtų grynesnis objektyvumas iš fiksuotojo, bet vis tiek žiūrovų subjektyvumas egzistuoja.

– Ar yra politikų, kurie vengia kameros?

– Būna, bet Seimo erdvėje labai retai, nes čia ateina žmonės ir jau žino, kad bus fotografuojami. Amerikoje lengviau fotografuoti, nes jie ten daugiau pozuoja. Įvykų metu politikai dažnai nenori fotografuotis, bet aš su pagarba į tai žiūriu.

– Ar Seimo nariai turi teisę prašyti nenaudoti tam tikrų kadrai? Kaip tai reguliuojama?

– Žmogiškąja prasme taip, bet jie yra vieši asmenys ir mes esam viešojoje erdvėje. Nebent vyksta slapti posėdžiai, tada jau mane perspėja. Tokiu atveju man leidžia fotografuoti tik pačioje posėdžio pradžioje, nes aš negaliu dirbti su jokia slapta informacija.

– Kokių nemalonių situacijų esate patyrusi su politikais?

– Aš turiu tokią savybę, kad aš neatsimenu nemalonių įvykių. Aš atsimenu tik linksmas ir geras patirtis. Gal tai savotiška apsauga, kad nekvaršintum sau galvos. Gal ir būna, kad politikai pasako ką nors nelabai malonaus, bet aš to neprisimenu.

– Ar susiduriate su spaudimu „pagauti“ kompromituojančius kadrus?

– Labai jaučiu, ypač dabar. Šioje kadencijoje tave įspaudžia į kampa, bet su pagarba. Aš vis tiek daug metų čia dirbu. Vis prašo, kad reikia daugiau tokių intriguojančių kadrai.

– Kaip į tai reaguojate?

– Aš į tokius prašymus atsakau su šypsena, nes, ką čia dabar, žiauru. Kartais būna, kad net iš principo negaudau tokių kadrai.

– Ar turite taisyklių, kuriomis vadovaujatės savo darbe?

– Kiekvieną dieną su plačia šypsena ateiti į darbą. Man patinka šypsotis, nes tada galiu daryti su visais tai, ką aš noriu. Jeigu žmogus girtas darbo vietoje, tai fotografuoju. Aš tikrai fotografuočiau, jei vyktų kas nors prieštaraujancio įstatymui.

– Kokios savybės yra reikalingos norint tapti Seimo fotografu?

– Turi mylėti savo darbą. Nėra jokių taisyklių, kurios apibūdintų, koks turėtų būti.

– Ką išmokote šiame darbe?

Šis darbas man padėjo suprasti, kad jie visi yra žmonės. Tas idealizavimas, įdėjimas į rėmus nuotraukoms ar filmavimams iš karto padaro tą filmuojamą žmogų ypatingą. Galbūt tu pasiekei daug, formavai tam tikrus politinius įvykius, bet esi žmogus kaip visi.

O. Posaškovos ryškiausias prisiminimas iš Seimo fotografės darbo – akimirka, kai bėdgama šiais laiptais pametė batelį.

U. Martinaitytės nuotr.

„ASMENINĖS POLITINĖS PAŽIŪROS TIKRAI VEIKIA. JEIGU TAU PATINKANTYS POLITIKAI NEGRAŽIAI IŠĖJO, ATRENKI GERESNES JŲ NUOTRAUKAS. AŠ NET NEŽIŪRIU, KĄ FOTOGRAFUOJU, JEIGU MANO VIDINIS OBJEKTIVUMAS „LIPA“ Į SUBJEKTIVUMĄ. TAI NĖRA GERAI, BET AŠ TIKRIAUSIAI PAVARGAU“,

– Olga Posaškova

Išskirtinė buvusių Seimo pirmininkų diskusija, vykusį 2020 m. gegužę. Nuotraukoje – Vydas Gedvilas, Irena Degutienė, Vytautas Landsbergis, Olga Posaškova, Viktoras Pranckietis, Loreta Graužinienė, Artūras Paulauskas ir Viktoras Muntianas. Pauliaus Žeimio nuotr.

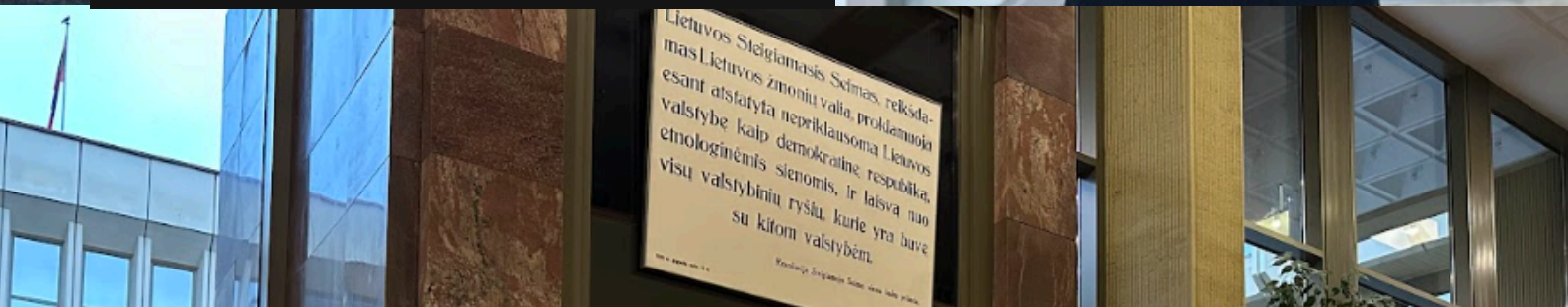
Daugiau nei du dešimtmečius Seimo fotografe dirbanti O. Posaškova prie savo darbovietės. Tai bandymas atkartoti 2020 m. darytą kadrą su buvusiais Seimo pirmininkais. U. Martinaitytės nuotr.

*Ilgametė Seimo fotografė O. Posaškova per pertrauką mėgaujasi arbata.
U. Martinaitytės nuotr.*

*O. Posaškova fiksuoja Seimo posėdžio akimirkas.
Ugnės Martinaitytės nuotr.*

*O. Posaškova prie durų, pro kurias į Seimą atvyksta garbingi svečiai. Nuo gatvės iki jų garbingiems asmenims tiesiamas raudonas kilimas. Juo žengia užsienio valstybių vadovai ir kiti aukštas pareigas einantys asmenys, kuriuos Seimo fotografė įamžina.
Ugnės Martinaitytės nuotr.*

GABIJA VILKAITYTĖ

„PAĖMĖ DĖL GROŽIO“: KA IŠ TIESŲ REIŠKIA BŪTI MOTERIMI FOTOŽURNALISTIKOJE?

Nuotrauka iš Fotografijos savaitgalio '25. U. Martinaitytės nuotr.

Prieš kelias dešimtis metų spaudos fotografija Lietuvoje bei pasaulyje buvo beveik išimtinai vyrų teritorija. Didelis fizinis krūvis, sunki technika, naktiniai budėjimai, reikšmingi įvykiai, avarijos, nelaimės – visa tai buvo siejama su „vyriško darbo pasauliu“. Moterys dažniausiai likdavo kitoje barikados pusėje – kaip fotografuojamos, bet ne kaip fotografuojančios. Šiandien situacija keičiasi – moterų fotografijoje daugėja, jos laimi apdovanojimus, fotografuoja karštuosiuose taškuose: karo zonoje, sporte ir net politiniame lauke. Vis dėlto ar požiūris tikrai pasikeitė iš esmės? Ar stereotipai jau nugulę praeityje?

Pirmiausia, svarbu suvokti kontekstą – moterys spaudos fotografijoje vis dar yra mažuma. Tikslų jų skaičių nustatyti būtų sudėtinga, mat fotografijos srityje asmenys dažnai dirba individualių pažymų principu, kuris nenurodo fotografijos kaip specialybės. Tarptautiniai tyrimai patvirtina ryškių lyčių disbalansą. 2015-aisiais „University of Stirling“ Škotijoje atliko tyrimą, kuriame dalyvavo 1 556 fotožurnalistai iš daugiau nei 100 šalių – tik apie 15 procentų respondentų buvo moterys. Kitas šio universiteto tyrimas, kuriame apklausta 545 moterų fotožurnalistė iš 71 šalies, atskleidė, kad moterys dažniau dirba su dokumentine ar asmenine fotografija, fotografuoja portretus, bet neįsitraukia ar mažiau įsitraukia į spaudos fotografiją.

Apie tai kalbamės su skirtingų kartų fotografėmis, kurių patirtys atskleidžia ne tik profesinį kelią, jo pradžią, bet ir sisteminės problemas, technikos kitimą, motinystės ir karjeros derinimą bei iki šių dienų pasitaikančius lyčių stereotipus.

Moterų – vienetai

Greta Skaraitienė, spaudos fotografe dirbanti jau beveik tris dešimtmečius, prisimena, kad karjeros pradžioje moterų šioje srityje buvo itin mažai: „Kai pradėjau mokytis ir dirbti, moterų fotografų buvo labai nedaug. Atrodė, kad reikėjo užsikariauti vietą po saule, bet iš tikrųjų realybė buvo kitokia. Nereikėjo, nes vyrai ir priėmė ir padėdavo, praleisdavo renginiuose į priekį“, – pabrėžia ji.

Nors G. Skaraitienei kariauti dėl vietos po saule nereikėjo, viena iš pašnekovių atsimena ir kiek griežtesnes redakcijų politikas: „Žinau, kad, pavyzdžiui, „Respublika“ tikrai nedarbindavo moterų kaip fotografų. Gal dėl to man buvo liūdna, bet aš dirbau kitur“, – atvirai pasakoja Seimo fotografe Olga Posaškova.

Nors moterų buvo vienetai, spaudos fotografe ir žurnalistė Lilija Valatkienė, prisimindama savo pirmąjį darbą Šilutėje bei metus po universiteto baigimo, taip pat pamena vyrų užvaldytą rinką: „Mūsų buvo nedaug merginų. Aš netgi vien dabar pradėdau galvoti, o kiek gi mūsų buvo, manau, ko gero, vienetai? Buvo Irena Giedraitienė, berods iš Panevėžio, ar iš Šiaulių. Ir daugiau nepamenu, vien aplinkui būdavo vyrai.“

Vis dėlto, anot G. Skaraitienės, nors iš pažiūros aplinka atrodė palanki, sunkios sąlygos verčia susimąstyti ir ją pačią, kad fotografija – lyg ir „ne moterų darbas“. „Kartais pati galvoju, kad gal moteriai lengviau pasirinkti žurnalistiką – tik tušinukas ir diktofonas, o ne kuprinė su visa aparatūra. Bet iš tikrųjų tą patį darbą kokybiškai gali atlikti ir vyrai, ir moterys“, – sako Greta. Technika, pasak jos, iki šiol išlieka fiziškai sunki: „Draugas kartą pakėlė mano kuprinę ir sako: „oho, gali į kalnus eiti“. Kartais, kai išėini be jos, atrodo, kad išauga sparnai ir net pakyli nuo žemės.“

**„ŽINAU, KAD,
PAVYZDŽIUI,
„RESPUBLIKA“ TIKRAI
NEDARBINDAVO
MOTERŲ KAIP
FOTOGRAFIŲ. GAL DĖL
TO MAN BUVO LIŪDNA,
BET AŠ DIRBAU KITUR“,
– Olga Posaškova**

Olga Posaškova seime. U. Martinaitytės nuotr.

Moterų nedaug, bet jų darbai kalba

Iš pirmo žvilgsnio gali pasirodyti, kad fotografijos pasaulis šiandien yra atviras ir priimančias visus, realūs skaičiai redakcijose ir naujienų agentūrose atskleidžia visai kitą vaizdą – spaudos fotografijoje moterys vis dar mažuma. Tačiau jaunosios kartos atstovė Patricija Adamovič teigia, kad jau vien dirbdama šioje srityje ji griaua nusistovėjusį požiūrį: „Kadangi spaudos fotografijoje yra labai mažai moterų fotografių, o tiksliau – jų išvis beveik nėra, galima susidaryti įspūdį, jog ši profesija – vyriška.“ Šis disbalansas, pasak jos, juntamas ne tik statistikoje, bet ir kasdienėje darbo atmosferoje – moteris čia vis dar laikoma labiau išimtimi nei norma. Vis dėlto pati fotografė savo buvimą tokioje aplinkoje mato ir kaip galimybę keisti nusistovėjusį mąstymą: „Atėjusi ir užsibuvusi čia ilgiau... savaime laužau stereotipą, jog tokį darbą dirba tik vyrai.“

Ilgesnėje laiko perspektyvoje panašią situaciją prisimena ir G. Skaraitienė. Kai ji pati pradėjo dirbti, moterys spaudos fotografijoje buvo išimtys: „Kai pradėjau mokytis ir dirbti, moterų fotografių buvo labai nedaug. Dabar nuėjus į parodą, susitikus ir pasikalbėjus su buvusiais dėstytojais, sužinai, kad vien merginos mokosi. Net kyla klausimas: o kur vyrai fotografai?“ Tačiau iškyla paradoksas: nors fotografijos studijų lauke šiandien dominuoja merginos, spaudos redakcijose jų vis dar stinga. Kitaip tariant, moterys mokosi fotografijos, bet ne visos pasiekia naujienų ir reportažo lauką – vietą, kur formuojamas kasdienis visuomenės vaizdas.

Tą pabrėžia ir fotografė Vėtrė Antanavičiūtė, kurios patirtis apima ir meninę bei dokumentinę, ir reportažinę fotografiją. Jos teigimu, vyrai šioje srityje vis dar save iškelia į lyderių pozicijas: „Kadangi daug metų sukoosi fotografijos pasaulyje, be abejonės daug kartų teko patirti jausmą, kad moters atliktos fotografijos nerimtos, kad tik vyrai gali fotografuoti „rimtas“ temas.“

Diskutuotinas aspektas yra tas, kad reportażas dažnai suvokiamas kaip „vyriškas žanras“, nes reikalauja tiek didelės ištvermės, tiek greitos reakcijos ar pritaikymo įtempte aplinkoje. Dėl to moterys dažnai gali būti nukreipiamos imtis „švelnesnių“ temų – fotografuoti portretus ar kultūros įvykius. Tokį lyg apsaugos būdą pastebi ir P. Adamovič, nors į jį žiūrima ne kaip į stereotipą, o lengvesnę starto pradžią. Ji pasakoja, kad darbo pradžioje nebuvo siunčiama dirbti su nelaimėmis ar tragedijomis: „Kai tik pradedo mano spaudos fotografės kelias: fotografuodavau pakankamai švelnius, teigiamas temas, o į teismo posėdžius, avarijas ar laidotuves nesiųsdavo, nes tai nėra pačios maloniausios temos. Mano manymu, tai buvo ne dėl stereotipų, bet labiau dėl empatijos ir noro kuo ilgiau apsaugoti mane nuo nemalonių jausmų – juk jie tai fotografuoja dešimtis metų ir žino, kokie nemalonūs pirmi kartai būna. Kai niekas negalėdavo, o darbus padaryti reikėdavo, pradėjo į tokius įvykius siųsti ir mane, tačiau žinodami kolegos, kokie nemalonūs būna pirmi fotografavimai tokių įvykių, visuomet patardavo, kaip elgtis, ką daryti ir ko nedaryti, o po jų pasiteiraudavo kaip sekėsi. Šiandien fotografuoju viską ir jokių pasakymų: „tai ne moteriškas darbas, neduosime Patricijai“ – nėra ir nebuvo. Tai padėjo pasijausti pilnaverte spaudos fotografe, kuri gali fotografuoti viską. O laikui bėgant tie patys laidotuvių ar avarijų fotografavimai tampa darbo dalimi, o ne neigiamų emocijų šaltiniu.“ Tad šiomis dienomis ribos egzistuoja tol, kol įsivažiuoji.

Vis dėlto fotografė Julija Stankevičiūtė atkreipia dėmesį, jog dažnai į moteris žiūrima iš kiek kitokios profesinės kultūros lauko, kuriame moteris fotografė gali būti ne visada vertinama kaip lygiavertė. „Aš dirbu pati sau, žinau savo ribas, esu atsargi ieškodama su kuo dirbti. Bet tai irgi yra dalis buvimo moterimi „vyrų pasaulyje“ – jei nori jaustis patogiai ir saugiai dažnai turi dirbti 10 kartų daugiau ir 10 kartų daugiau ruošti. Esu girdėjusi visiškai kardinaliai kitokių patirčių iš kolegių, dirbančių naujienų žiniasklaidoje arba redakcijose. Taip pat turiu patirčių su tikrai labai nekolgiškais ir tiesiog šikniais spaudos fotografais“, – dalijasi J. Stankevičiūtė.

Taigi, skirtingų kartų fotografių patirtys susikerta viename taške: nors moterų fotografijoje daugėja, spaudos reportaže jos vis dar dažnai lieka parašėse arba turi dirbti daugiau, kad būtų pripažintos. Tačiau jaunosios kartos pateikiamos išimtys teikia vilties apie galimus pokyčius. Ir būtent

todėl kiekviena nauja moteris spaudos fotografijoje nebėra tik dar viena darbuotoja – ji tampa tylia sistemos permaina.

Kokie stereotipai vis dar vyrauja vyrų užimtoje profesijoje

Seimo fotografė O. Posaškova atvirai pasakoja apie pirmuosius stereotipus, su kuriais teko susidurti. Vienas skaudžiausių, bet iki šiol fotografijos lauke pasitaikančių stereotipų yra susidariusi nuostata, kad moteris su fotoaparatu čia atsidūrė ne dėl savo profesinių sugebėjimų, o dėl išvaizdos. Šis požiūris gali ne tik žėisti, bet ir formuoti nematomas sienas, kai moteriai tenka įrodyti, kad ji verta būti šioje profesijoje. Tokie pasakymai, pasak jos, pradėjus dirbti, buvo pasikartojantys. Tačiau laikui bėgant įrodinėti vis mažiau tenka žodžiais, tai padaro darbai. Kai nuotraukos yra spausdinamos, kai pelnai redakcijos pasitikėjimą, kai vardas tampa atpažįstamas – tokios replikos pamažu praranda pagrindą.

Šį stereotipą papildo ir fizinio pajėgumo mitas – kad moteris esą negali atlaikyti sunkios technikos, ilgo darbo, sudėtingų sąlygų. Tačiau šį mitą, pasak Olgos, iš esmės sugriovė technologijos: „Anksčiau technologijos, su kuriomis tekdavo dirbti, buvo žymiai sunkesnės. Skaitmena labai atvėrė moterims galimybes dirbti šį darbą.“ Lengvesni fotoaparatai, mažesnės kameros, greitesnis darbas ne tik palengvino fizinę apkrovą, bet ir panaikino vieną iš pagrindinių argumentų, kuriais ilgą laiką buvo grindžiamas moterų atskyrimas nuo „rimtos“ fotografijos.

Vis dėlto J. Stankevičiūtė atkreipia dėmesį, kad net šiandien moters autoritetas dažnai formuojasi ne iš karto: „Kartą fotografuojant raudoną kilimą buvau vienintelė mergina, o ten buvę vyrai fotografai mane stumdė į visas puses. Vėliau netoli jų redagavau nuotraukas ir girdėjau, kaip jie komentuoja moteris, kurias nufotografavo, kokios jos „storos“ arba „kūdos“, kur joms nusiurbtų „riebaliukų“ ir panašiai. Seksizmas spaudos fotografijoje egzistuoja kaip ir bet kur kitur. Dėl to stengiuosi laikytis savo ribų ir atstumo nuo nemalonių kolegų.“ Taip dar vienu pavyzdžiu rodoma, kad moteris net šiomis dienomis ne visada gali jaustis priimama vyrų pripildytoje sferoje. Profesionalumą bei pagarbą tenka kantriai susikurti pačiai, pasitelkiant ribų nusibrėžimą bei dirbant ilgus metus šioje sferoje.

Tą patvirtina ir V. Antanavičiūtė, kurios autoritetas šiandien patvirtinamas ne kalbomis, o apdovanojimais ir darbais: „Esu laimėjusi „Auksinio kadro“ apdovanojimą būtent reportažo kategorijoje. Tačiau nepaisant, kad moterų fotografijoje vis daugiau, vyrai čia jaučiasi kur kas svarbesni ir kovoti su tuo tikrai sunku.“ Šių fotožurnalistų patirtis rodo labai aiškią seką: kol esi „jauna fotografė“, – tavimi abejojama, kai tampi pripažinta profesionalė, – tave ima gerbti. Tačiau šis kelias vyrams dažnai būna trumpesnis ir lengvesnis.

Taigi virsmas nuo frazės „paėmė dėl grožio“ iki profesinio autoriteto moterims fotografijoje dažnai tampa ilgu bei dažnai emociškai sekinančiu procesu. Tai ne tik kova dėl vietos darbo rinkoje, bet ir kova dėl teisės būti vertinamai pirmiausia kaip profesionalė, o ne per išvaizdos ar lyties prizmę.

Motinytė ir fotografija – suderinama, tačiau turi savo kainą

Motinytė moterų profesiniuose keliuose dažnai tampa ne visai visuomenei matomu lūžio tašku, ypač tokioje intensyvioje srityje kaip spaudos fotografija. Nereguliarios darbo valandos, budėjimai, iškvietimai naktį, emocinis krūvis, fizinis nuovargis – visa tai sunkiai derinama su atžalų priežiūra. Nors formaliai fotografija suteikia daugiau lankstumo nei kitos profesijos, realybėje motinytė vis dar verčia nuolat rinktis tarp darbo ir šeimos.

G. Skaraitienė apie šį etapą kalba neromantizuodama – neslepia, kad karjeros ir motinytės derinimas pareikalavo didelės emocinės kainos: „Arba skiri laiką vaikui, arba darbui. Kartais skaudėdavo širdį. Dukros dabar ir prikiša – „ai, tavęs nebūdavo niekada.“ Nors fotografijoje dažnai nėra nustatytų darbo valandų, tačiau moteris kasdien gyvena tarp dviejų atsakomybių – profesinės ir motiniškos.

Fotožurnalistė Greta Skaraitienė. G. Vilkaitytės nuotr.

Tuo tarpu V. Antanavičiūtė, auginanti vaiką su negalia, į šį motinystės ir fotografijos santykį žvelgia kitu kampu. Ji teigia, kad sąmoningai pasirinko netradicinį darbo modelį, kuris leistų išsilaikyti profesinėje rinkoje, bet neprarasti galimybės būti šalia vaiko: „Susikūriau darbą taip, kad galėčiau derinti su šeimos poreikiais. Fotografija šiuo atveju suteikė labai daug laisvės.“ Jos patirtis rodo, kad fotografija gali tapti ne tik iššūkiu, bet ir išsigelbėjimu, nes tai būdas pačiai kontroliuoti savo laiką bei darbo krūvį. Bet tokia laisvė gali reikšti ir finansinį nestabilumą ir riziką dėl ateities perspektyvų.

Net jeigu jaunesniosios kartos fotografės vaikų dar neturi, motinystės tema paliečia ir jas. P. Adamovič sako, kad ši tema egzistuoja verčia susimastyti: „Kalbant apie fotografiją, manau, skaitmeninėje eroje darbo tik padaugėjo, juk dabar svarbu ne tik fotografuoti, bet ir nuolat būti aktyviam socialinėje erdvėje, nuolat ieškoti būdų, kaip išsiskirti iš pasiūlos, kad žmonės tave vis matytų, prisimintų ir norėtų ateiti būtent pas tave.“ Ši mintis atskleidžia dar vieną svarbų aspektą – karjeros tęstinumo išlaikymo baimę. Spaudos fotografijoje labai svarbu „neiškristi iš rinkos“ – išlaikyti ryšį su redakcijomis bei neatsilikti nuo naujienų. Ilgesnė pertrauka gali reikšti ne tik sumažėjusias pajamas, bet ir prarastas pozicijas.

L. Valatkienė prisimindama karjeros pradžią pabrėžia, jog auginant pirmąją atžalą, motinystės atostogos buvo kiek trumpesnės – vos vieneri metai. Fotožurnalistė pabrėžia ir anuomet ryškesnį bendruomeniškumą, kai geras santykis su kaimynais išgelbėdavo daugelyje situacijų. „Kai gimė dukra, jau dirbau „Lietuvos rytu“, prisimenu, tada mes turėjome auklę. Reikėjo grįžti į darbą, kad neatsilikčiau, buvo noras greičiau grįžti į tą būseną, į tą darbiningą būseną, o ne būti namuose“, – norui neatsilikti pritaria L. Valatkienė.

P. Adamovič išskiria dar vieną svarbų aspektą – fotožurnalistikoje egzistuojančią būtinybę – būti įvykio vietoje: „Nors skaitmeninės eros progresas palengvino ofiso darbuotojų gyvenimą: žmonės gali keletą dienų į savaitę dirbti iš namų, nebūtina visą laiką sėdėti ofise, su spaudos fotografija, kaip ir su dauguma kitų fotografijos sričių, yra šiek tiek kitaip. Mūsų pagrindinis darbas yra kažkur nuvažiuoti ir fotografuoti. Negalime sėdėti prie kompiuterio ir laukti, kol tos nuotraukos iš kažkur atsiras pačios. Jeigu dirbtiniam intelektui užtenka vienos nelabai kokybiškos produkto nuotraukos, kad sukurtų visą produkto įvaizdinę fotosesiją ir fotografui pačiam nereikia vargti, tai su spaudos fotografija taip nenutiks – mes patys turime vykti į tam tikras vietas, būti čia ir dabar ir fotografuoti. Dėl šios priežasties, kad ir kaip skaitmenizacija progresuoja, kol kas spaudos fotografijoje darbo krūvis tikrai nemažėja.“

Vis dėlto visos pašnekovės sutaria dėl vieno dalyko – motinystė fotografijoje yra įmanoma, bet ji reikalauja daug pastangų. Šis pasirinkimas gali kainuoti daug. Dažnai ta kaina – sumažėjusios pajamos, lėtesnė karjera, nuovargis, kaltė bei perdegimo rizika. Motinystė fotografijoje šiandien vis dar nėra iki galo susinormalizavusi. Ji vis dar gali pareikalauti iš moters heroizmo gyslelės. Ir kol moteris, kuri vaiko auginimu dalijasi su vyru, fotografijos lauke bus laikoma „išimtimi“, o ne norma, tol šis derinimas ir toliau liks sudėtingu asmeniniu išbandymu, o ne savaime suprantama profesinio gyvenimo dalimi.

Ar požiūris pasikeitė?

Šiandien atrodo, kad moterims fotografijoje durys yra atviros. Fotografijos studijas baigia ir moterys, jų darbai laimi apdovanojimus, jos vis dažniau matomos parodose bei konkursuose, tačiau ar tai reiškia, kad požiūris iš esmės pasikeitė? Pašnekovių atsakymai leidžia suprasti, kad pokytis yra – bet jis nėra drastiškas ar tolygus.

Visos pašnekovės sutaria dėl vieno dalyko: moterims šiandien lengviau pradėti įsitvirtinti fotografijos srityje, bet vis dar sunkiau joje išlikti ilgalaikėje perspektyvoje. Prie to prisideda nestabilios darbo sąlygos, motinystė, nuolatinis poreikis įrodinėti savo vertę, emocinis ir fizinis perdegimas. Todėl klausimas „ar požiūris pasikeitė?“ pateikia nevienareikšmį atsakymą: jis keičiasi, bet dar labai toli iki lygybės.

Išimtis po truputį perauga į tendenciją, tačiau struktūros, kurios dešimtmečiais buvo užvaldytos ir kuriamos vyrų, keičiasi labai lėtai. Nuo frazių „paėmė dėl grožio“, nuo nesiuntimo į „rimtas“ užduotis, nuo tyliai jaučiamo nepasitikėjimo – iki apdovanojimų, aukščiausios kokybės darbų ir tapsmo profesiniu autoritetu. Šiandien jau nebegalima teigti, kad fotografija yra moterims netinkamas darbas, tačiau vis dar galima sakyti, kad ji joms kainuoja daugiau. Daugiau pastangų, daugiau abejonių, daugiau pasirinkimų tarp profesijos ir šeimos, daugiau tylos vietoj palaikymo.

Ir vis dėlto labiausiai ryškiausias akcentas, kurį reikėtų išsinešti iš visų šių istorijų, yra ne sunkumai, o didėjantis moterų atkaklumas bei stiprus požiūris į darbo etiką. Moterims fotografijoje nei anksčiau, nei šiais laikais nereikėjo prašyti vietos – jos ją užsitarnauja savo įdirbiu. Kiekvienu kadru. Kiekviena publikacija. Kiekvienu stereotipiško visuomenės požiūrio sulaužymu.

1979 m. Lilija Valatkienė. Asmeninio archyvo nuotr.

**„REIKĖJO GRĮŽTI Į
DARBĄ, KAD
NEATSILIKČIAU, BUVO
NORAS GREIČIAU
GRĮŽTI Į TĄ BŪSENĄ, Į TĄ
DARBINGĄ BŪSENĄ, O
NE BŪTI NAMUOSE“,**

– Lilija Valatkienė

Paulius Peleckis. Asmeninio archyvo nuotrauka

GABIJA VILKAITYTĖ

TARP MURKIANČIŲ KAČIŲ IR ZVIMBIANČIŲ DRONŲ: KARO FOTOŽURNALISTO DARBO UŽKULISIAI

Karo fotožurnalistas Paulius Peleckis – vienas iš nedaugelio Lietuvos fotografų, nuosekliai dokumentuojančių Ukrainos karą nuo pirmųjų invazijos dienų. Dirbęs tiek su tarptautinėmis agentūromis, tiek Lietuvos redakcijose, jis buvo atsidūręs ir nulinėje linijoje, ieškodamas žmonių istorijų ir vaizdų, kurie liudytų apie realybę, vykstančią už mūsų geopolitinio komforto zonos ribų. Šis interviu kviečia persvarstyti, ką iš tiesų reiškia fotografuoti karą šiandien. Kaip atrodo kasdienė logistika, kai negali numatyti, ar už 10 kilometrų prasidės apšaudymas? Kaip išlaikyti žurnalistinę etiką, kai žmogus prieš tave yra traumuotas, alkanas arba gedintis? Ir galiausiai – ką karo fotografas parsiveža namo, be užpildytų atminties kortelių? Paulius padeda pažvelgti į profesiją, kurioje kiekvienas kadras yra tiek dokumentas, tiek asmeninis išbandymas.

Blue-Yellow medikai. Asmeninio archyvo nuotr.

„Tai girdi – zvimbis dronas, katinas murkia ir dar mano skrandis gurgia. Ir visas tas burzgesys vienodame dažnyje eina“, – Paulius Peleckis

Iš Lietuvos redakcijų į karo realybę

– Kaip pradėjote fotožurnalistą karjerą?

– Pradėjau taip – baigiau mokyklą, įstojau į taikomąją fotografiją ir jokių ten aiškių minčių nebuvo, ką daryti. Tiesiog norėjau fotografuoti. Ir pirmam kurse nusprendžiau, kad noriu į fotožurnalistiką eiti. Sužinojau, kad vienoje Lietuvos fotografijų agentūroje atsilaisvino vieta ir jau pirmo kurso pabaigoje pradėjau dirbti žiniasklaidoje.

– Ar yra tekę ne tik fotografuoti, bet ir rašyti?

– Aš labai minimaliai rašau. Mano paskutinis tekstas išėjo jau prieš pusantrų metų, apie „Blue/yellow“ medikų darbą Ukrainoje, pafrontės miesteliuose. 99 proc. tai yra nuotraukos ir retais atvejais video. Norėčiau, aišku, tą įgūdį rašyti lavinti. Pagrindas vistiek išlieka fotografija.

– Kaip susidomėjote karu, kariuomene bei siekiu tai dokumentuoti?

– Aš su kariuomene kažkokių sąsajų niekada neturėjau. Man tiesiog tai buvo įdomu. Kariai, karyba – įdomu, nes nuotraukos įdomesnės gaunasi. Sakykim, gal karo fotografija – tai vis tas adrenalinas. Esi vietose, kur gal išgyvensi, gal neišgyvensi. Nuotraukos, pakeičiančios pasaulį nėra dažnas dalykas, bet vis vien patraukia. Bet iki tol, kol išvažiavau pirmą kartą, visai ilgai užtruko.

– Dirbate Lietuvos redakcijoje ar kaip laisvai samdomas darbuotojas (angl. freelancer) užsienio redakcijoms?

– Redakcijoje dirbu. Lietuvoje būtų „15min“ naujienų portalas ir BNS naujienų agentūra. Tai čia mano tas kasdienis darbas.

Kartais ir „frylansinu“. Yra keletas agentūrų, pavyzdžiui, „Getty Images“. Tai aš esu jų „stringeris“ (liet. žmogus, teikiantis vaizdinę medžiagą žiniasklaidos priemonėms) Baltijos šalyse.

– Esate tik karo sąlygomis fotografavęs ar ir, pavyzdžiui, protestuose, riaušėse?

– Jeigu žiūrėti į darbą užsienyje, tai tikrai su karu susiję dalykai. Jeigu Lietuvoje, tai riaušės tos pačios 2021-aisias, protestai, politiniai įvykiai. Taip pat avarijos, gaisrai. Realiai beveik viskas, kas Lietuvoje vyksta, tai aš ten 90 proc., greičiausiai, esu buvęs ir fotografavęs.

Tarp atstovų spaudai ir apkasų: kaip atrodo darbas Ukrainoje

– Kiek kartų iš viso buvote karo zonoje?

– Pirmą kartą buvau 2020-aisiais Ukrainoje: tą kartą Zolotė, ir tada jau po 2022-ųjų vasario – Charkivas, Kramatorskas, laidotuvės Tado Tumo Kyjive ir tada vienas vykau į Charkivą. Tai penki kartai. Jeigu galim priskaiciuoti, tai savaitę dirbom, kai tik invazija prasidėjo, pirmais mėnesiais, Lenkijos–Ukrainos pasienyje, iš Lenkijos pusės su kolegom fiksavome nuo karo bėgančių žmonių srautus.

– Kai vykstate į Ukrainą, ar renkatės „embedinti“ (liet. keliauti nepaprastųjų situacijų metu kartu su kariuomenės daliniais) su kariuomene, ar vykstate kaip nepriklausomas fotožurnalistas?

– Važiuodamas į Ukrainą, arčiau fronto – negali taip lengvai labai judėti. Dažniausiai ieškaisi kontaktų, prie kažko prisiglausti, sakykim, tai ir gaunasi kaip „embedas“. Bet, žinai, tas keliavimas su kariuomenės daliniu yra vienai

dienai, pusdieniui. Kaip civiliui kažkur varinėti, nežinant situacijos, kas iš kur, gali visko nutikti ir po to, jeigu reikės staigiai evakuotis, bus sudėtinga. Ne tai, kad bus sudėtinga, bus neįmanoma tiesiog.

– Kas tie žmonės būna – civiliai, karininkai?

– Vis tiek visada kažkas iš kariuomenės dalinių. Realiai jie taip ir vadinasi – kariuomenės atstovai spaudai.

– Kiek arčiausiai fronto linijos esate buvęs?

– Mes buvom nulinėse pozicijose. Apie kilometrą jau nuo rusų pozicijų, realiai – paskutinė linija. Tuo metu dar FVP dronų lyg nebuvo, tik žvalgybiniai. Tai mums nuo vieno teko slėptis. Pamenu apkase ramiausiai vaikštom, ten katinai duodasi aplinkui, kolegė karį kalbinosi. Kitas karys galvą iškišo: „Chebra, paukštis, nežinom kieno. Lendam slėptis.“ Ten ne daugiau dviejų valandų prabuvom, gal ir iki valandos galėjo būti. Kai adrenalinas sukilęs, viskas jaučiasi sulėtintai. Lauki nežinia ko, nežinai kas bus, ta baimė, kad kažkas gali nutikti. Dar nepavalgęs normaliai buvau. Tai girdi – zvimbis dronas, katinas murkia ir dar mano skrandis gurgia. Ir visas tas burzgesys vienodame dažnyje eina.

– Ar čia buvo pirmas kartas karo zonoje?

– Ne. Pirmą kartą buvom 2020-aisiais Zolotės mieste. Gyvenom penkis kilometrus nuo fronto. Tais laikais galėjai džiazuoti. Dabar penki kilometrai nuo fronto yra visiškai mirties zona, kur nepabūsi.

– Koks jausmas tuomet būti karo zonoje?

– Šūdinas. Organizmas visiškai nesuprato, kas čia vyksta. Ir aš pats nepajaučiau, bet kolega tada

papasakojo po visko, kad aš tiesiog nutilau. Reagavau, bet kažkoks stabas ištiko. Po paros atsigavau, vaikščiojom, kolega sako: „O, seni, tu jau vėl savim tapai ir jau vėl gali normaliai kalbėt.“ Gavosi taip, kad mes į apšaudymą papuolėm. Mūsų neturėjo ten būti, daug chaoso. Viskas labai staiga iš saugios aplinkos pasikeitė į absoliutų pavojų. Tikriaus todėl ir buvo tokia reakcija.

– Kaip priimate sprendimą, būdamas tokioje situacijoje, kada fotografuoti? Ar dažnai norisi to labai sensacingo kadro?

– Nenori įlipti į netinkamą vietą, kad būtų labai rizikinga. Tai tiesiog renkiesi saugumą, nes kas iš tos nuotraukos? Vieną kartą, kai prasidėjo apšaudymas, tai mum tiesiog reikėjo staigiai slėptis. Aš „GoPro“ kamerą ant krūtinės buvau pasiruošęs ir pamiršau, kad ją įjungt reikia, nes galva visai tada kitais dalykais užsiėmusi.

– Kokią įrangą vežatės? Kas yra svarbiausia, ką privalote turėti?

– Kamera, objektyvus. Tokiais atvejais vežuosi viską, ką įmanoma. Sakykim, jeigu kažkuris objektyvas užlinktų, imčiau atsarginį, tai, man atrodo, paskutinį kartą, kai važiauvau, turėjau tris kameras. Tada begalė atminties kortelių, diktofonas, „GoPro“, mikrofonai, įkrovimo laidai ir visa kita. Technikos ten buvo tiek, kad kuprinę tampytis buvo reikalų. Jau nuvažiavus, aišku, atsirenki, ko tai dienai reikės. Neimi visų atsargų, imi vieną, nes, kad abi kameros užlinktų tuo pačiu metu, tai čia nu jau turėtum būti labai nesėkmingas žmogus. Pavyzdžiui, pakrovėjų nesitempi, nes greičiausiai ne tai, kad nereikės krauti, bet paprasčiausia nebus kur.

– Kaip pavyksta užfiksuoti kokybiškus kadrus sudėtingomis?

– Pagrindinis mano reikalavimas, kai renkuosi kamerą, yra, kad ji gerai tamsoje dirbtų. Esmė visada yra faktas. Ir kad būtų laiku ir vietoje. Tačiau, kad ir kokia situacija bebūtų – stengiuosi sužūrėti kompoziciją, ir padaryti kuo įdomesnę fotografiją, kuri pasakotų istoriją.

– Kai yra kažkokios skubios naujienos, iš kur tada redakcijos gauna nuotraukas?

– Nemaža dalis yra tą pačių atstovų spaudai. Bet šiaip yra tie patys ukrainiečiai laisvai samdomi fotografai, kurie bendradarbiauja, su tarptautinėmis agentūromis „Getty“, „AP“, „Reuters“. Kai dirbom Tado Tumo laidotuviuose, tada aš pasijungiau telefonu prie kameros, kad iš karto turėčiau nuotraukas ir į Lietuvą greituoju būdu periuščiau. Man atrodo, karstas dar tik buvo įnešamas į bažnyčią, o aš jau ten pirmas tas nuotraukas siunčiau, kad jau vyksta atsisveikinimas. Kolegos priėmė jas, sukelė į sistemą, o po to aš, kai viskas baigėsi, turėjau laiko, tada atsisėdau prie kompo ir viską tvarkingai sudėlioju, sukeičiau nuotraukas. Bet šitą praktiką ir Lietuvoj kai kuriais atvejais naudojam, kad tiesiog greituoju būdu duodi kartais iš telefono nuotrauką, kartais kaip ir kompą atsidarai, bet ten vieną, dvi nuotraukas, kurias greitai išsiunti, viskas – ramu. Žinai, kad jau redakcija kažką pasileido, o po to jau gali papildyti.

Profesijos našta: adrenalinas, grįžimo į namus efektai ir stereotipai

– Ar karo fotokorespondentui reikalingas fizinis pasirėngimas?

– Bendras saugumas yra suderintas. Bet kokių mokymų dabar Lietuvoje aš nežinau. Esu buvęs vienuose prieš keletą metų, kariuomenė organizavo žurnalistams. Ten mums buvo pagrobimo mokymas, truputį pakankino, pirmosios pagalbos keli dalykai, kaip nuo artilerijos slėptis. Bet dabar, kai tas visas pasiruošimas yra baisiai pasikeitęs, aš net nežinau ar kaip nors įmanoma nuo FPV drono apsisaugot.

Tas saugumas yra: tiesiog varai su kariais, vienas nesibastai, vertini adekvačiai situaciją ir tikiesi, kad viskas bus gerai. Iš to kito fizinio, tai jeigu sugebi bėgti ir nežinau, nepadūsti, nes ir tas svoris ant savęs, ta liemenė visai sveria, plius kuprinė. Svarbiausia, temperatūros turint nevažiuot. Nors žinau, yra ir su 38–39 temperatūros dirbusių, tai išgyveno kažkaip. Šūdinas tas pojūtis greičiausiai tuo metu, kai dirbti. Bet yra kaip yra. Tu nuvažiavai, viskas, turi jau daryt, kas gaunasi.

– Ar prieš išvykstant būna jaudulys, kad nepavyks parsivežti nė vienos nuotraukos?

– Pastoviai. Net paskutinį kartą, kai važiauvau, aš turėjau susiderinęs tik tą vieną darbą, su lietuvių medikais. Turėjau keletą papildomų idėjų, kurias maniau, kad pavyks įgyvendinti.

Ir šį kartą nieks nepaėjo, viskas nuėjo velniop. Tai man tokia, jaudulys užėjo ir aš ten save graužt pradėjau, kad mane redakcija išsiuntė ir aš nepadariau ko buvo tikimasi. Yra tas jaudulys pastoviai, kad o jeigu nepaeis kažkas? Ne vien kažkur išvažiavus, čia vietoj, sakykim, gaunu kažkokią užduotį, pavyzdžiui, portretą nufotografuoti ar ten protestą, ir aš turiu padaryti. Aš čia atėjau tai negaliu pareit, sakyti, ne nesigavo nuotraukos. Nu ką reiškia nesigavo? Darai kol gausis. Ir ieškai tų būdų. Jei kažkas neleidžia fotografuoti, tai darysiu viską, kad būtų nuotraukos.

– Koks yra didžiausias stereotipas apie jūsų profesiją?

– Pagrindinis stereotipas gal, kad čia adrenalino mėgėjai. Tai ir tiesos tame yra. Yra tas truputi adrenalino pasivaikymas. Čia yra žiauriai didelė rizika ir negali verst žmogaus tokių dalykų daryt, jeigu jis pats nenori, nes kas iš to gausis. Ir gal kai kuriems sunku pripažint, nes gal daug kas mano, kad nori pakeist pasaulį, bus balsas tu, kurie negali kalbėt. Ne, jau nebe tie laikai, jau visi turi internetą, visi gali kažkokiu būdu ištransliuot tas savo mintis. Aišku, yra tas skirtumas, kai tu tą darai profesionaliai, gali subjektyviau kažkokias temas pasirinkti, ne vien, kad ten, pavyzdžiui, įkrito raketa į daržą – gal nėra čia didžiausia gyvenimo tragedija. Bet važiuoju dėl to, kad aš noriu savo akim pamatyti ir tada tą parodyt. Ir žinau, kad, aš tą gebu ne vien sakykim kaip fotografas ar žurnalistas, bet aš, išjungiu kažkokius saugiklius ir galiu į tą visiškai neprognozuojamą situaciją nuvažiuoti ir dar dirbt, o ne vien bijot po to atsisėdęs.

– Ar esate tiesiogiai sulaukęs pasakymų: „o kam iš vis čia reikia važiuoti“?

– Jo, dažnai. Kiekvieną kartą, kai planuoju, man namuose pasako antra pusė, nes čia toks visai savanaudiškas noras važiuot. Aš tą pilnai suprantu. Bet sakau: „mūsų nėra daug važiuojančių“. Iš lietuvių važiuojančių ir fiksuojančių, nežinau, apie 10 žmonių yra. Jeigu dar šitas skaičius pradės mažėti, tai ką mes turėsime tada?

Kasdieniai iššūkiai: logistika, kalba ir žmonių istorijos

– Ar vykstant dirbti į Ukrainą privalai mokėti ukrainiečių ar rusų kalbą?

– Aš nei rusų, nei ukrainiečių nemoku, suprantu minimaliai. Vienas ukrainietis dar seniau pajuokavo, sako: „Tu kaip šuo, viską suprantai, bet nieko pasakyt negali.“ Bet dažniausiai ten kažkokia anglų kalbos, ukrainiečių, rusų mišiniu susikalbam kažkaip. Nemaža dalis atstovų žiniasklaidai kalba angliškai, dar ir Google vertėjas padeda. O man pasisekė ir dėl to, kad kolegės, su kuriom dirbome, tai jos ir rusiškai, ir ukrainietiskai kalbėjo.

– Kiek lengva prakalbinti civilius?

– Tą kartą, kai važiauvom iš Charkivo į Kupjansko pusę, ten buvom papuolę į vietą, kuri buvo mėnesis po išlaisvinimo. Toje

vietoje buvo kariai ir viena humanitarinė organizacija atvežė civiliams paramos. Tada ir su civiliais pabendrauom šiek tiek.

Kolegė, su kuria dirbom tuo metu, ukrainietiskai laisvai kalbėjo. Tai jai prakalbint kažką nebuvo sudėtinga. Kai vietiniai žmogeliai pamatė, kad čia mes du tokie jauni, dar pasakėm, kad iš Lietuvos – jie mum dar sriubos įpylė. Žmonėms tas parodymas, kad atvažiuoji iš saugios šalies ir jie tau rūpi, jiems tai daug reiškia. Gal jie tuomet nesijaučia tokie pamiršti.

– Kaip grįžus susitvarkai su emocijomis, pamačius kaip žūna žmonės?

– Aš mirties nesu matęs. Neteko tiek pamatyti. Tos emocijos, tai jos visos tokios užaštrėjusios. Ten, nežinau, savaitę, dvi, tris kokias truputį keisčiau būna. Po to tiesiog įpranti.

Vieną kartą buvo, kai šviežiai grįžau. Susitikom su kolega, kad grąžinčiau pasiskolintą turniketą ir paspirtukas pravažiuodamas užstabdė, ir tai buvo identiškas cypimas artilerijos sviedinio skrydžiui, tai pritūpiau prie mašinos. Buvo šiek tiek gal ten kelis kartus keista didelė žmonių minioj būt. Pradedi vengt kažkokių minių. Bet dvi, trys, daugiausiai keturios savaitės ir viskas gerai.

Fotografija kaip iliudijimas: kas svarbu, o kas – iliuzija

– Jei galėtumėte išskirti vieną savo padarytą nuotrauką iš fronto, kuri jums paliko didžiausią emocinį įspūdį ar geriausiai atspindi karo esmę?

– Kelios gal tokios yra. Viena gal būtų, kurioje užfiksavau Lenkijos vieno miestelio mokyklos sporto salę apsigyvenusias šeimas. Tai toks buities sukūrimas vietoj, kur ne namai. Kita, kuri man įstrigo. Tai buvo karys, žiūrintis pro langą, per kurį žiūri ir už 900 metrų matai driskių pozicijas. Irgi tokia gal įstrigusi dėl to, kad ir tie kariai mus ten labai draugiškai priėmė. Pradžioj gėdijosi prie mūsų rūkyt, nes kolegė mergina buvo, sako: „Kaip mes čia dabar rūkysim čia? Moterį svečiuose turim.“ Kolegė sako, kad ji pati rūko. Jis: „Ai, nu gerai, tai rūkom tada visi.“

– Koks, jūsų nuomone, yra karo fotografijos vaidmuo šiuolaikinėje visuomenėje?

– Šiaip kokia fotografijos yra vertė, aš asmeniškai nežinau. Tiesiog darau šitą darbą vien todėl, kad reikia fiksuoti. Ir nebetikiu tuo, kad ten mano nuotraukos pakeis pasaulį. Bet tiesiog tas pasirinkimas ką papasakoti, iš kur, jau kažką galbūt paveiks.

– Kaip kinta jūsų fotografavimo stilius ar požiūris, dirbant nuolat besikeičiančio konflikto sąlygomis?

– Turiu savo tokį braižą, kaip noriu sudėlioti nuotraukų kompoziciją. Jis karts nuo karto varijavo kelis metus. Bet jis toks paprastas reportažinis. Dabar jau, atrodo, nebesikeičia.

– Ar jau yra tekę sulaukti žinių, kad kažkas iš fotografuotų asmenų žuvo?

– Nors ir neturiu tokio artimo asmeninio ryšio su tais žmonėmis, kuriuos fotografuoju, bet iš tiesų labai bijočiau sužinot, kad kažko iš tų žmonių, ką užfiksavau ar ką buvau sutikęs, nebėra, nes iš karto tokia lyg našta užgultų.

– Koks būtų jūsų patarimas jaunam fotožurnalistui, kuris turi didelį norą, bet menką patirtį vykti į konflikto zoną?

– Nepradėt, aš siūlyčiau. Nes čia nori, nenori, kažkiek užkabina rizika. Bet tuo pačiu ateina ir ta visa našta, grįžus kelias savaites košmarai kamuoją. Problemų suvokimas pasikeičia iš esmės. Kad nėra kavos, kokios noriu ar ne tuos sausainius suvalgiau, ar reikėjo ilgiau kamštyje pastovėti kažkur važiuojant. Supranti, kad žmonės ten gyvena be elektros, be vandens ir dar mažus vaikus turi. Ir visa baimė, kad gali į namus atskrist raketa. Va čia yra problemos.

Karys žiūrintis pro langą. P.Peleckio asmeninio archyvo nuotr.

Sporto salėje apsigyvenusios šeimos. P.Peleckio asmeninio archyvo nuotr.

Sporto salėje apsigyvenusios šeimos. P.Peleckio asmeninio archyvo nuotr.

Lenkijos pasienyje išvykstančios šeimos. P.Peleckio asmeninio archyvo nuotr.

Tą visa našta labiausiai ir slegia. Supranti, kad gal geriau būtų buvę ten nepasirinkti šito, nes būtų paprasčiau gyventi. Aišku, neseniai aš norėjau važiuot. Bet parėjo toks truputį nusiramėjimas, kad gal nenoriu važiuoti kurį laiką, nes manau, kad dabar mentaliai nebūčiau tam pilnai pasiruošęs. Nes ruošiantis prasideda stresas, pradėti planuoti, ieškoti kontaktų ir tada vėl visas toks ant adatų. Ir tuo metu jau, kai akreditacijos dokumentus susitvarkai, kad galėtum išvažiuoti, iš redakcijos parsivežu neperšaukamą liemenę, žiūriu kaip ten į lagaminą sutalpinti viską, žiūriu į tą visą krūvą daiktų ir suprantu, kad nei vieno iš jų nenoriu panaudoti. Ir kodėl aš čia dabar turiu važiuoti? Tu žinai kaip ir supranti, kad jeigu viską darysi tvarkingai, laikysiesi saugumo reikalavimų, nelįsi akiai į rizikingas situacijas, tai teoriškai viskas bus gerai. Bet kai tas karas vyksta taip neprognozuojamai ir visi yra taikiniai, tai tu neturi saugios vietos. Atsimenu dar ukrainiečių bajorų, kad vienintelis saugus miestas Ukrainoj yra Chelmas, berods, o jis yra Lenkijoje. Tai yra artimiausias miestas jau už sienos. Tai ir supranti, pašmonėj yra tas toks jausmas, kad čia gali būt one way ticket (liet. bilietas į vieną pusę). Ir o ką tada? Nu, man tai lengviausia, tokiu atveju būtų, bet visiem žmonėms, kurie lieka čia ir kuriems aš rūpiu kaip būtų?

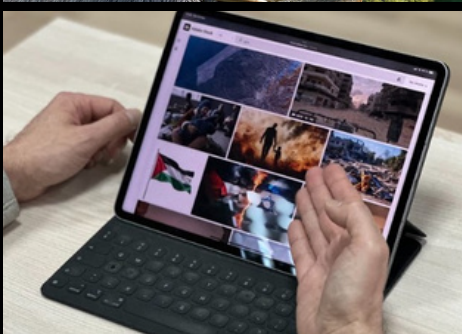
– Šiuo metu Lietuvoje gyvename baimėje ir apsvaistymuose. Ar esate čia susikrovęs būtiniausių daiktų kuprinę?

– Pas mane toks gal labiau pasilikimo krepšys būtų, nes aš neplanuoju niekur dingt. Aš greičiausiai artimuosius siųsčiau, kur saugu. Turiu savo iFAKą susikomplektavęs, kur ten visi tie medicininiai dalykai, žinau kaip kuo naudotis. Aišku, buvo momentas 2022-ais, kai visą laiką pilną degalų baką laikiau.

UGNĖ MARTINAITYTĖ

DIRBTINIS INTELEKTAS FOTOGRAFIJOJE: IR PRIVALUMAS, IR GRĖSMĖ

DIRBTINIO INTELEKTO (DI) ĮRANKIAI DIDINA DARBO EFEKTYVUMĄ IR PADEDA SUTAUPYTI LAIKO IR PINIGŲ – TAIP TVIRTINA DAUGYBĖ KALBINTŲ FOTOGRAFŲ. KITA VERTUS, JIE NESLEPIA NERIMO DĖL FOTOGRAFIJOS ATEITIES – DI KELIA DAUGYBĘ ETINIŲ, TAIP PAT AUTENTIŠKUMO IR ELEMENTARIOS PROFESINĖS KULTŪROS KLAUSIMŲ.

U. Martinaitytės nuotr. koliažas

„ChatGPT“, „Gemini“, „Midjourney“ ir kitos DI programos pradėjo rasti prieš trejus metus. Profesionalus fotografas Adas Vasiliauskas pasakoja, kad tik atsiradus viešai prieinamoms DI programoms jis norėjo neatsilikti nuo naujovių ir išbandyti jas. „Iš pradžių DI įrankius pasibandžiau ironiškai, o vėliau supratau, kad jie veikia. Nuo tos akimirkos įtraukiau tai į savo veiklą“, – sakė DI menininkas.

Fotomenininkė Vėtrė Antanavičiūtė pradėjo naudoti DI, nes suprato, kad, norint išlikti rinkoje, turi būti pirmas. Pašnekovė prisipažįsta, kad nuo tos dienos visus užsakymus, kuriuose yra leistinas DI naudojimas, ji generuoja su DI įrankiais.

DI fotografams suteikia kūrybinę laisvę ir darbo efektyvumą

Atsiradus DI fotografų darbo procesas tapo greitesnis ir pigesnis. Norint nufotografuoti palmę nebereikia skristi į šiltus kraštus, nes tai gali padaryti su DI įrankiais. „Ką nors sukurti, nupiešti, sulipdyti ar pastatyti vos ne namą dėl fotosesijos labai brangiai kainuoja, o su DI viskas paprasčiau“, – pasakojo dvidešimt metų fotografu dirbantis A. Vasiliauskas.

Fotografų darbas – dinamiškas, nes šios profesijos atstovai nuolat juda iš vienos vietos į kitą, fotografuodami įvairius vaizdus. Tiesa, nuotraukų redagavimas ranka taip pat reikalauja daug laiko, todėl DI tampa alternatyva, kuri padidina ne tik darbo greitį, bet ir fotografo produktyvumą. Kaip teigė fotomenininkas A. Vasiliauskas, greičiau su DI sugeneruoti trijų aukštų smėlio pilį negu ją pačiam pastatyti ir nufotografuoti. „Tiek fotografijas, tiek DI sugeneruotus vaizdus perka vienodai ir kaina jų vienoda, tačiau sąnaudos labai skiriasi. Jei per dieną gali sukurti 20 tikrų fotografijų, tai su DI per dieną gali sugeneruoti 200 vaizdų“, – teigė fotografė V. Antanavičiūtė.

DI naudojimas meninėje ar komercinėje fotografijoje suteikia daugiau kūrybinės laisvės nei dirbant su įprastais fotografo įrankiais. V. Antanavičiūtės teigimu, DI suteikia galimybę kurti projektus, kurių anksčiau buvo neįmanoma sukurti vienam žmogui. Tuo tarpu A. Vasiliauskas pabrėžia, kad su DI galima ganėtinai lengvai įgyvendinti tai, ko nufotografuotum realiaame pasaulyje. „Kartą sugalvojavau, kad padarysiu namo nuotrauką, o šalia vaikščios mamutai. Akivaizdu, nufotografuoti mamutų šiuo metu nėra galimybės, todėl sugeneravau juos su DI“, – pasakojo A. Vasiliauskas.

Fotografas, DI menininkas A. Vasiliauskas
Asmeninio archyvo nuotr.

Fotomenininkė V. Antanavičiūtė
Asmeninio archyvo nuotr.

DI kelia įvairius iššūkius fotografų profesijai

DI naudojimas fotografijoje atneša ne tik privalumus, bet ir tam tikrus iššūkius. Portalo LRT.lt fotografas J. Stacevičiaus teigimu, didžiausia rizika, kurią kelia generatyvaus DI sukurti vaizdai fotožurnalistikai, yra išmanioji vaizdo klastotė. Kitaip tariant, tai atvejai, kai DI generuotas vaizdas yra pateikiamas kaip tikrovė.

Fotografė V. Antanavičiūtė pastebi, kad DI technologijos sukurtus vaizdus jau tampa sunku atskirti nuo realių nuotraukų, ypač kai naudojamos mokamos ir itin pažangios DI programos. Tai neabejotinai kelia iššūkį ne tik fotografams, bet ir visuomenei. Plintant DI sukurtiems vaizdams viešojoje erdvėje didėja rizika, jog dezinformaciją skleidžiančios nuotraukos pateks į žiniasklaidą ir paveiks didelę dalį žmonių.

Be to, atsiradus DI, pasitikėti spaudos fotografais taip pat tapo iššūkiu. „Jau yra problema pasitikėti fotožurnalistu, nes jis gali nufotografuoti tai, kas vyksta jo dešinėje arba kairėje pusėje. Tai gali būti du skirtingi dalykai“, – sakė Lietuvos spaudos fotografų klubo prezidentas Jonas Staselis.

Grėsmė kyla ir pačiai fotografų profesijai. V. Antanavičiūtė įsitikinusi, kad DI perims fotografų darbą komercinėje srityje.

„Prognozuojama, kad iki 2027 metų DI atims 35 procentus rinkos fotografijoje. Gali būti ir žymiai daugiau. Tai labai pajus reklamos, mados, maisto fotografai“,

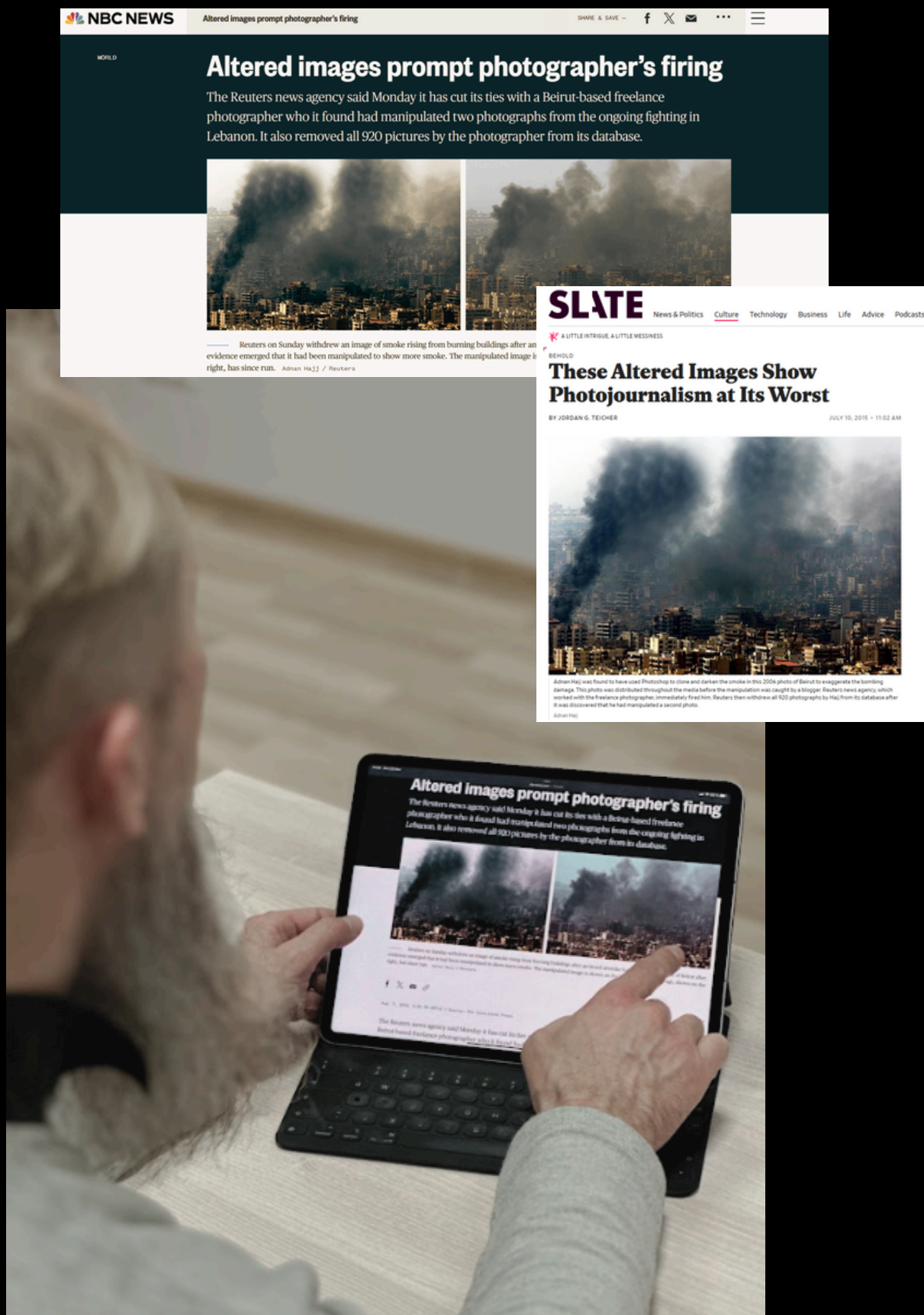
– V. Antanavičiūtė

„15min“ vyr. redaktoriaus Vaidoto Beniušio požiūris apie fotografų profesijos ateitį kiek kitoks. „Manau, kad fotografo darbo nepakeis, nes žmonės nori autentikos. Daug apklausų rodo, kad žmonės nori vartoti žmonių sukurtą turinį“, – savo nuomone dalijosi V. Beniušis.

Kita vertus, dirbti su DI vaizdų generatoriais nėra taip lengva, kaip gali atrodyti. Šis darbas taip pat reikalauja specifinių skaitmeninių įgūdžių. Norėdamas sugeneruoti vieną konkretų vaizdą su DI, fotografas kartais turi sukurti apie šimtą vaizdų. Šį darbo procesą A. Vasiliauskas sulygina su gyva fotosesija: reikia padaryti šimtą ar net du šimtus kadrų iki norimo rezultato. „Su DI sugeneruoti ką nors graaus ir abstraktaus yra paprasta, bet sukurti konkretų ir tikslų vaizdą yra sudėtinga“, – atviravo fotografas A. Vasiliauskas, sukūręs meninį projektą „Nu literalAI“, kuriame su DI iliustravo kasdienėje kalboje vartojamus lietuviškus posakius.

**Fotografo A. Vasiliausko meninio projekto „Nu literalAI“ darbai, sukurti su DI.
A. Vasiliausko asmeninio archyvo nuotr.**

J. Staselis prisimena atvejį, kai net ir minimalus vaizdo pakoregavimas, pavyzdžiui papildytas dūmų stulpas karo nuotraukoje, sukėlė rimtas reputacines problemas tarptautinei agentūrai „Reuters“.

U. Martinaitytės nuotr.

A. Vasiliauskas teigia, kad visuomenėje svarbu kalbėti ne tik apie DI, bet ir apie skaitmeninį intelektą, kuris, pasak fotografo, rodo, kaip žmonės moka atlikti konkrečius darbus skaitmeninėje erdvėje. „DI įrankių yra milijonas, bet, jeigu tu nežinosi, kuris veikia tavo norimam rezultatui sukurti, tu nieko nenuveiksi. Tam reikia įgūdžių, įsigilinimo ir supratimo, kaip tai veikia“, – pabrėžė DI menininkas.

Kaip teigė fotografijos specialistas J. Staselis, fotografijoje svarbiausia yra ne technika, o žmogaus pasaulio suvokimas ir gebėjimas jį transformuoti į vaizdą. „Žmogus, nusipirkęs smuiką, netampa smuikininku. Lygiai taip pat žmogus, nusipirkęs fotoaparata, nėra fotografas“, – tvirtino J. Staselis.

V. Antanavičiūtė taip pat tiki, jog bet koks kūrėjas, įskaitant ir fotografa, yra pranašesnis už DI, jei jis turi unikalių idėjų. „Vienintelis turtas, kurį gali šiuo metu turėti bet koks kūrėjas, yra idėja. Daug žmonių labai greit praranda interesą darbe su DI, nes jie neturi idėjų“, – sakė fotomenininkė.

Vyrauja dvilypė nuomonė apie DI naudojimą fotografijoje. Nors ilgametis spaudos fotografas J. Staselis sutinka, kad DI gali padėti kaip techninis įrankis, tačiau jo manymu, per didelis pasiklojimas DI sugeneruotais vaizdais mažina kūrinio autentiškumą. „Mašina atliks taip, kaip ji yra užkoduota ir kas ją sugeneravo. Žmogus taisy, bet mašina vis tiek darys, kaip ji tai daro“, – teigė J. Staselis.

O štai portalo LRT.lt fotografas J. Stacevičius laikosi ypač griežtos nuomonės, kad generatyvus DI sukurti vizualai nėra fotografija. „DI sugeneruoti paveikslėliai negali būti laikomi fotografija. Jie yra tik hipotetinė vaizdo interpretacija iš mūsų pateiktos užklauso“, – pabrėžė LRT fotografas J. Stacevičius, analizuojantis DI įrankių galimybes, pritaikymo būdus ir keliamas grėsmes.

„DI sugeneruoti paveikslėliai negali būti laikomi fotografija. Jie yra tik hipotetinė vaizdo interpretacija iš mūsų pateiktos užklauso“,

– J. Stacevičius

Spaudos fotografijoje DI laikomas neetišku

Spaudos fotografija išlieka sritis, kurioje DI naudojimas išlieka nepriimtinas. LRT fotografas J. Stacevičius teigia, kad bendrai fotografijai nėra keliami tokie patys etikos standartai kaip spaudos fotografijai, kuri, pagal reikalavimus, privalo būti autentiška. „Fotožurnalistikos etikos principai rodo, kad negalima manipuliuoti fotografijomis ar kitaip apdoroti vaizdą, kuris keistų realistišką pasaulio atvaizdavimą. Dėl savo veikimo principo generatyvus DI pažeistų šią normą, todėl jo naudojimas nėra etiškas“, – aiškino J. Stacevičius.

V. Beniušio teigimu, dar prieš atsirandant DI spaudos fotografams buvo nustatytos griežtos taisyklės, kurios draudė keisti nuotraukos detales, klonuoti ar įdėti naujų vaizdų. Kitaip tariant, fotografas negali daryti jokios įtakos užfiksuotam vaizdai. Jei spaudoje esančios nuotraukos neatitinka realybės, tai mažina žmonių pasitikėjimą žiniasklaida ir blogina žurnalistinės priemonės reputaciją.

„Spaudos fotografija yra visiškai reportažas, todėl ji turi atspindėti realybę. Tu negali padaryti geresnės realybės“,

– A. Vasiliauskas

Karo fotožurnalistas Paulius Peleckis antrino, kad vos tik prasidėjus Izraelio ir Gazos konfliktui, nuotraukų banke atsirado keletas netikrų DI sugeneruotų nuotraukų, kurioje vaizduojami sugriauti pastatai ar verkiantys vaikai. Jo žodžiais, kai kurie žurnalistiniai leidiniai naudojo tuos vaizdus, nors jie buvo klastotė. „Tai nėra realybė, o tik žmogaus įsivaizdavimo ir kompiuterio darbo mišinys. O mes, kai iš karo zonos parvažiuojam, pasakojam apie realius įvykius, realius žmones ir realius nutikimus“, – sakė P. Peleckis.

Ilgametis spaudos fotografas J. Staselis taip pat pastebėjo, kad Izraelio ir Gazos konflikto pradžioje nuotraukų bankuose buvo daug DI sukurtų vaizdų, kuriuos žiniasklaidos priemonės naudojo. „Daugybė DI generuotų nuotraukų plito, nes ten tų žurnalistų nėra. Žiniasklaida tokias nuotraukas naudodavo, bet niekas neparašydavo, kad tai DI sukurtos nuotraukos“, – savo pastebėjimais dalijosi J. Staselis.

V. Antanavičiūtės pastebi, kad šiuo metu daug publikuojamų vaizdų spaudoje yra generuoti su DI. Pasak fotografės, taip yra dėl to, nes kai kurie žurnalistai perka asociatyvius DI sukurtus vaizdus iš nuotraukų bankų. „Kadangi jau daugiau nei dešimt metų dirbu su fotobankais, DI labai stipriai sukrėtė šią rinką. Jau tris metus tenka laviruoti tarp DI generuojamų vaizdų ir tikros fotografijos“, – pasakojo fotomenininkė.

Portalo LRT.lt fotografas J. Stacevičius
Asmeninio archyvo nuotr.

DI generuoti vaizdai, net jei atrodo įtikinamai, kelia grėsmę visuomenės pasitikėjimui žiniasklaida. „Nepasitikėjimas auga ne dienom, o valandom. Net kai žiūri tikrą, bet keistą nuotrauką, kyla nepasitikėjimo jausmas. Ypač, kai maišomos nuotraukos ir DI“, – pabrėžė V. Antanavičiūtė.

DI generuotų vaizdų žymėjimas

A. Vasiliausko teigimu, fotografas neprivalo viešai dalintis, ar naudoja DI įrankius savo darbe. Įrankių efektyvumas priklauso nuo to, kaip fotografas jais moka naudotis. „Fotografo gerumas nepriklauso nuo to, kokius jis redagavimo įrankius ar fotoaparatus naudoja. Žurnalisto parašyto teksto kokybė nesiskiria, ar jis rašė su tušinuku, ar kompiuteriu. Kai fotografas fotografuoja, tai čia ne fotografo, o fotoaparato autorystė?“ – kėlė klausimą A. Vasiliauskas.

Paklaustas apie DI generuotų vaizdų žymas, fotografas A. Vasiliauskas mano, kad tokių žymėjimų komercinėje fotografijoje nereikia. Pašnekovas įsitikinęs, kad žmonių nuomonė apie fotografo darbą pasikeičia vien dėl to, kaip ta nuotrauka buvo sukurta. „Jei nuotrauka sugeneruota su DI, tai nėra blogesnė nuotrauka. Kokybė priklauso nuo fotografo įgūdžių ir kaip gerai atrodys sukurtas vaizdas“, – savo mintimis dalijosi DI menininkas.

*Lietuvos spaudos fotografų klubo prezidentas J. Staselis
U. Martinaitytės nuotr.*

J. Staselis šiuo klausimu laikosi priešingos nuomonės. Jo teigimu, darbas, sukurtas su DI, turi būti aiškiai pažymėtas: žiūrovui turi būti aišku, ar darbe buvo naudojamos DI technologijos. Fotografe V. Antanavičiūtė taip pat mano, kad būtina žymėti ne tik DI sukurtus vaizdus, bet ir nuotraukas, kuriose esantys žmonės yra sugeneruoti DI. „Mes neturim teisės apgaudinėti žmonių“, – teigė J. Staselis, pabrėždamas DI sukurtų vaizdų žymėjimo svarbą.

Lietuvos spaudos fotografų klubo prezidentas įsitikinęs, kad, jei DI dalyvauja vaizdo kūrime, darbo autoriai tampa du, todėl tai privalo būti nurodyta. Priešingu atveju, kyla apgaulės grėsmė, kurios pasekmė gali būti žmonių abejingumas fotografijoms ir iškreiptas pasaulio suvokimas. „Mes einame link to, kad mes nebesuprasim, kame mes gyvenam, nes stotelėje reklama rodys DI sukurtus kūrinius. Žiniasklaida irgi rodys neaiškų ką, kad pritrauktų dėmesį, nes žiniasklaidai reikia konkuruoti su socialiniais tinklais. Mes einam į totalią pasaulio suvokimo prarają“, – savo mintimis dalijosi ilgametis spaudos fotografas J. Staselis.

Tuo tarpu fotografas A. Vasiliauskas teigia, kad DI yra vienas iš įrankių, kuris rutininį darbą gali padaryti žymiai greičiau nei žmogus savo rankomis. A. Vasiliauskas ir V. Antanavičiūtė sutinka, kad žmonėms nerūpi, ar reklamoje pavaizduotas žmogus yra tikras, ar sugeneruotas DI, todėl komercinėje fotografijoje nebūtina žymėti DI sugeneruotų nuotraukų.

„Jeigu eiliniam skaitytojui sudaromas įspūdis, kad nuotrauka atspindi realią situaciją, tačiau tai nėra autentiška, to daryti jokiais būdais negalima. Tai gali žmones ne informuoti, o dezinformuoti“,

– V. Beniušis

Žiniasklaidoje vyrauja kitokie reikalavimai nuotraukoms. „15min“ vyr. redaktorius akcentavo, kad žiniasklaidoje esančių nuotraukų žymėjimas yra etikos principas. Kiekviena žiniasklaida privalo būti atskaitinga skaitytojams, kurie turi teisę žinoti vaizdo kilmę. Toks etinių standartų kūrimas yra svarbus, norint užkirsti kelią manipuliacijoms vaizdais. „Jeigu eiliniam skaitytojui sudaromas įspūdis, kad nuotrauka atspindi realią situaciją, tačiau tai nėra autentiška, to daryti jokiais būdais negalima. Tai gali žmones ne informuoti, o dezinformuoti“, – teigė V. Beniušis.

Žiniasklaidos priemonės vadovaujasi DI naudojimo gairėmis

Nuo DI atsiradimo įvairios žiniasklaidos priemonės jau spėjo nustatyti DI naudojimo fotografijoje taisykles ir etikos principus. Viena iš jų – „15min“ portalo redakcija, turinti savo etikos kodeksą, kuriuo vadovaujasi ten dirbantys fotografai bei žurnalistai. Antro skyriaus (II. Redakcijos politika) aštuonioliktame punkte teigiama, kad DI naudojimas yra leidžiamas kuriant, redaguojant ir platinant turinį, tačiau atsakomybę už tai prisiima žmonės, o ne DI sistemos. „Kartais DI gali būti asistentas, pagalbininkas, bet jokių būdu ne pakaitalas. Šiuo metu labai retai naudojame DI sukurtas iliustracijas. Kai naudojome, tai buvo vienetiniai atvejai. Pas mus pirmenybė yra teikiama tikrų fotografų tikroms fotografijoms“, – pabrėžė „15min“ vyr. redaktorius V. Beniušis.

Nuo 2023 metų LRT taip pat apibrėžė DI panaudojimo principus, kuriais atsakingai vadovaujasi. Visuomeninio transliuotojo DI naudojimo etikos taisyklės išlieka tokios pat, kaip ir „15min“ etikos kodekse. Svarbiausi principai – DI nuotraukų žymėjimas, autentiškumo išlaikymas, fotografų ir žurnalistų atsakomybė bei intelektualinės nuosavybės gerbimas. „Mes nenaudojame generatyvaus DI sprendimų turinyje, kur jo panaudojimas galėtų keisti turinio autentiškumą ir verstų mūsų skaitytojus sudvejoti, ar tai, ką jie mato, yra realus pasaulio atvaizdas“, – teigė LRT fotografas J. Stacevičius.

J. Stacevičius pridūrė, kad LRT daug dėmesio skiria asmens duomenų apsaugai. Saugant asmeninius duomenis jų nepateikia DI modeliui arba juos nuasmenina, nes tai gali kelti tam tikras rizikas kaip privatumo praradimas, duomenų nutekėjimas ar tapatybės vagystė. Tokiais atvejais imamasi aktyvių veiksmų arba ieškoma kitų sprendimo būdų atlikti konkrečiai užduočiai.

*Portalo „15min“ vyr. redaktorius V. Beniušis
Asmeninio archyvo nuotr.*

Portalo TV3.lt vyr. redaktorės Erikos Fuks teigimu, TV3.lt portalo redakcijoje DI nėra naudojamas nuotraukų kūrime. Šios žiniasklaidos įmonės darbuotojai naudoja fotoagentūrų „BNS“, „ELTA“ ir „SCANPIX“ vaizdus. Pašnekovė aiškino, kad agentūros nuotraukas teikia vadovaudamosi Visuomenės informavimo įstatymu, todėl visi siūlomi vaizdai yra iš realaus gyvenimo. Tuo tarpu internete dauguma nuotraukų neatspindi realybės. „Mes matome, kad yra daug netikrų nuotraukų internete. Dažnai jos naudojamos dezinformacijai skleisti, todėl jas vertiname kritiškai“, – pabrėžė E. Fuks.

Vienoje didžiausių pasaulio žiniasklaidos priemonių „The New York Times“ etikos kodekse akcentuojamas nuotraukų autentiškumas. Pagal „The New York Times“ apibrėžtas etikos taisykles, fotografų užfiksuoti vaizdai negali būti surežisuoti ar pakoreguoti. Nė vienas nuotraukoje esantis objektas negali būti pridėtas, perstumtas ar pašalintas. Spalvų ir pilkumo korekcijos taip pat turi būti minimalios. „The New York Times“ redakcija neslepia, kad savo žurnalistiniams darbams jie naudoja naujausias technologijas, įskaitant ir DI įrankius. Kadangi skaidrumas yra viena iš žurnalistikos vertybių, „The New York Times“ žurnalistai visada nurodo savo darbe naudotus įrankius ir paaiškina jų naudojimo priežastis.

Tuo tarpu BBC sukūrė DI naudojimo gaires. Jos aprašomos išsamiau nei „The New York Times“ etikos kodekse. Skaidrumo skaitytojams reikalavimas išlieka svarbus ir BBC redakcinėje politikoje. Generatyvinio DI naudojimas skelbiant naujienas nėra priimtinas. Išimtis gali būti tik tuomet, kai naudojami tam tikri grafikos elementai kaip diagramos ar kitokio tipo duomenų lentelės. Taip pat DI sugeneruotas turinys negali būti paviešintas be BBC redakcijos peržiūros ir patvirtinimo. Tokiu būdu siekiama neplatinti dezinformacijos platinimo.

*Portalo TV3.lt vyr. redaktorė E. Fuks
Asmeninio archyvo nuotr.*

Įvairiuose gyvenimo būdo ir mados žurnaluose DI nėra plačiai naudojamas. Tarptautiniame mados pasaulyje įsitvirtinęs fotografas Rokas Darulis teigia, kad žurnalo redakcijos siekia nuotraukose išsaugoti asmens unikalius bruožus. „DI jau naudojamas nuotraukų retuše, bet, sakyčiau, didžioji dalis vis dar daroma rankiniu būdu. Galbūt dėl to, kad DI keičia žmogaus bruožus, jis dar nėra plačiai naudojamas“, – sakė fotografas R. Darulis.

„ELLE Lithuania“ portalo redaktorė Agnė Blažienė tvirtina, kad „ELLE Lithuania“ redakcija naudoja tik profesionalias, tarptautinę „ELLE“ žurnalo stilistiką atitinkančias realias nuotraukas. Mados žurnalo redakcija nenaudoja DI sugeneruotų nuotraukų ir neplanuoja to daryti ir ateityje. „Žiniasklaidoje itin svarbūs realūs faktai ir nuotraukos, tad nesu tikra, kiek DI sugeneruotas turinys yra išties aktualus žiniasklaidos vartotojams“, – svarstė A. Blažienė.

Tokį patį požiūrį apie DI generuotų nuotraukų naudojimą žiniasklaidoje turi ir žurnalo „Žmonės“ vyr. redaktorė Dovilė Lebrikaitė. Pašnekovės vertinimu, DI galimybės vis dar yra ribotos, todėl „Žmonių“ redakcija DI naudoja tik kaip techniniu „Photoshop“ ar „Adobe Illustrator“ įrankiu, automatizuojančiu tuos darbus, kuriuos iki tol rankiniu būdu atlikdavo fotografas. „Paties DI generuotų nuotraukų mes griežtai nenaudojame, nebent tai būtų meninio sumanymo tikslas. Tokiu atveju tai yra aiškiai nurodoma žurnale“, – teigė žurnalo „Žmonės“ vyr. redaktorė.

D. Lebrikaitės teigimu, kadangi „Žmonės“ yra savaitraštis, žurnalo darbuotojai turi pakankamai laiko atidžiai peržiūrėti kiekvieną puslapį, prieš jam pasiekiant spaustuve, todėl griežtų DI naudojimo taisyklių redakcija neturi. „Vadovaujamės susitarimu, kad DI galima laisvai naudoti, jei yra naudojamas tik darbo automatizavimui. Taip yra nuspręsta tiek etikos sumetimais, tiek vengiant piktnaudžiavimo DI teikiamomis galimybėmis ir kuriama iliuzija“, – komentavo D. Lebrikaitė.

Paklausta, ar DI naudojimas žurnalo nuotraukoms neprieštaruoja etikos taisyklėms, „ELLE Lithuania“ portalo redaktorė tvirtino, kad, jei DI pasitelkiamas etiškais būdais, ši technologija gali turėti ir privalumų. Pokalbininkė akcentavo, kad nemažai leidinių, taip pat ir reklamas, filmus ir kitą vizualinį turinį kuriančių įmonių, jau bandė DI įrankius. Ši technologija padėjo sukurti gerai atrodančius leidinių viršelius, reklamas, komunikacijos kampanijas. „Kol DI yra naudojamas nepažeidžiant realių asmenų teisių, nesiekiant vykdyti kitos nelegalios veikos, trikdyti vartotojų, ir yra pasitelkiamas grynai kūrybos tikslams, etikos pažeidimų nekyla“, – savo nuomone dalijosi A. Blažienė.

*Fotografas R. Darulis
Asmeninio archyvo nuotr.*

*Žurnalo „Žmonės“ vyr. redaktorė D. Lebrikaitė
Asmeninio archyvo nuotr.*

*Portalo „ELLE Lithuania“ vyr. redaktorė A. Blažienė
Asmeninio archyvo nuotr.*

Ateityje fotografų darbas išliks, tačiau keisis

Fotografo A. Vasiliausko teigimu, maždaug po dešimties metų fotografija dramatiškai nepasikeis. DI generatoriai dar labiau patobulės, todėl fotografams darbo procesas taps lengvesnis ir greitesnis. Nors DI perims kai kurias technines fotografo funkcijas, fotografijos specialistų poreikis visuomenėje išliks toks pat.

Ilgūdis dirbti su DI padės fotografams išlikti konkurencingiems darbo rinkoje. V. Antanavičiūtės nuomone, fotografams neabejotinai teks išmokyti naudotis DI, kuris jau integruotas į įvairias fotografijos apdorojimo programas. A. Vasiliausko teigimu, nebūtina DI naudoti savo darbe, bet žinoti, kaip veikia ši technologija, fotografams yra labai naudinga. „Fotografus pakeis ne dirbtinis intelektas, o žmonės, kurie moka naudotis ir savo darbe naudoja DI, nes jie galės greičiau ir kokybiškiau atlikti tam tikras užduotis“, – teigė A. Vasiliauskas.

„Fotografus pakeis ne dirbtinis intelektas, o žmonės, kurie moka naudotis ir savo darbe naudoja DI, nes jie galės greičiau ir kokybiškiau atlikti tam tikras užduotis“,

– A. Vasiliauskas

„15min“ vyr. redaktorius prognozuoja, kad žiniasklaidoje atsiras etiško DI pritaikymo būdų nuotraukoms. Pasak V. Beniušio, DI galėtų būti pasitelkiamas kūrybiškai iliustruoti abstrakčias temas kaip biudžeto skirstymas, kuris neturi fizinio pavidalo.

Tuo tarpu J. Staselis mano, kad ateityje fotografija „suplokštės“ dėl vykstančio nuotraukų skaitmenizavimo ir DI naudojimo. „Netikiu, kad skaitmeniniai dalykai ir ypač DI galėtų perteikti tokį gylį, kurį turi analoginė fotografija. Suplokštėjimas įvyks visomis prasmėmis, nes vis mažiau matysime fotografijos gyvo atspaudą vienu ar kitu formatu“, – savo mintimis dalijosi J. Staselis.

V. Antanavičiūtės teigimu, fotografija liks nišinė sritis. „Yra entuziastų, kurie vis dar fotografuoja su analoginėmis kameromis. Lygiai taip pat nutiks ir su visa fotografija. Ji bus, niekur neišnyks, bet rinkoje dalyvaus labai mažai“, – sakė fotomenininkė.

Nuomonė apie DI naudojimą fotografijoje išlieka dvilypė. Nors sparčiai tobulėjančios DI technologijos leidžia greičiau ir pigiau kurti norimus vaizdus, DI taip pat didina dezinformacijos plitimo riziką bei mažina visuomenės pasitikėjimą fotografija kaip tikrovės liudijimu. Žmogiškosios savybės išlieka DI nepakeičiamos, bet fotografų techninį darbą DI gali palengvinti. Ekspertų teigimu, fotografijos ateitis priklausys ne nuo DI, o fotografų gebėjimo etiskai ir kūrybiškai naudotis šia technologija.

„Kol DI yra naudojamas nepažeidžiant realių asmenų teisių, nesiekiant vykdyti kitos nelegalios veikos, trikdyti vartotojų, ir yra pasitelkiamas grynai kūrybos tikslams, etikos pažeidimų nekyla“,

– A. Blažienė

„Vienintelis turtas, kurį gali šiuo metu turėti bet koks kūrėjas, yra idėja. Daug žmonių labai greit praranda interesą darbe su DI, nes jie neturi idėjų“,

– V. Antanavičiūtė

„Manau, kad fotografo darbo nepakeis, nes žmonės nori autentikos. Daug apklausų rodo, kad žmonės nori vartoti žmonių sukurtą turinį“,

– V. Beniušis

„Jei nuotrauka sugeneruota su DI, tai nėra blogesnė nuotrauka. Kokybė priklauso nuo fotografo įgūdžių“,

– A. Vasiliauskas

„Netikiu, kad skaitmeniniai dalykai ir ypač DI galėtų perteikti tokį gylį, kurį turi analoginė fotografija“,

– J. Staselis

ŽURNALO REDAKCIJA

AIRA RADVILAVIČIŪTĖ

GABIJA VILKAITYTĖ

UGNĖ MARTINAITYTĖ

**KADRO
ISTORIJS**

